

Örgütsel Yapılar ve En Gelişmiş Tasarım Esaslarına Dayalı Yeni Gemi İnşaa Ağırıklı Bir Tersane için Önerilen Genel Örgütsel Yapı

Burak Ömer Saraçoğlu

Ek-1

“İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ

Önsöz

İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına, İnsan haklarının tanınmaması ve hor görülmesinin insanlık vicdanını isyana sevkeden vahşiliklere sebep olmuş bulunmasına, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların, içinde söz ve inanma hürriyetlerine sahip olacakları bir dünyanın kurulması en yüksek amaçları olarak ilan edilmiş bulunmasına, İnsanın zulüm ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunmasının esaslı bir zaruret olmasına, Uluslararası dostça ilişkiler geliştirilmesini teşvik etmenin esaslı bir zaruret olmasına, Birleşmiş Milletler halklarının, Antlaşmada, insanın ana haklarına, insan şahsının haysiyet ve değerine, erkek ve kadınların eşitliğine olan imanlarını bir kere daha ilan etmiş olmalarına ve sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmaya, daha geniş bir hürriyet içerisinde daha iyi hayat şartları kurmaya karar verdiklerini beyan etmiş bulunmalarına, Üye devletlerin, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile işbirliği ederek insan haklarına ve ana hürriyetlerine bütün dünyada gerçekten saygı gösterilmesinin teminini taahhüt etmiş olmalarına, Bu haklar ve hürriyetlerin herkesçe aynı şekilde anlaşılmasının yukarıdaki taahhüdün yerine getirilmesi için son derece önemli bulunmasına göre, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, İnsanlık topluluğunun bütün fertleriyle uzuvlarının bu beyannameyi daima gözönünde tutarak öğretim ve eğitim yoluyla bu haklar ve hürriyetlere saygıyı geliştirmeye, gittikçe artan milli ve milletlerarası tedbirlerle gerek bizzat üye devletler ahalisi gerekse bu devletlerin idaresi altındaki ülkeler ahalisi arasında bu hakların dünyaca fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini sağlamaya gayret etmeleri amacıyla bütün halklar ve milletler için ulaşılacak ortak ideal olarak işbu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini ilan eder.

Madde 1

Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyeti ile hareket etmelidirler.

Madde 2

Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beyannamede ilan

olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir. Bundan başka, bağımsız memleket uyruğu olsun, vesayet altında bulunan, gayri muhtar veya sair bir egemenlik kayıtlamasına tabi ülke uyruğu olsun, bir şahıs hakkında, uyruğu bulunduğu memleket veya ülkenin siyasi, hukuki veya milletlerarası statüsü bakımından hiçbir ayrılık gözetilmeyecektir.

Madde 3

Yaşamak, hürriyet ve kişi emniyeti her ferdin hakkıdır.

Madde 4

Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz; kölelik ve köle ticareti her türlü şekliyle yasaktır.

Madde 5

Hiç kimse işkenceye, zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tabi tutulamaz.

Madde 6

Herkes her nerede olursa olsun hukuk kişiliğinin tanınması hakkını haizdir.

Madde 7

Kanun önünde herkes eşittir ve farksız olarak kanunun eşit korumasından istifade hakkını haizdir. Herkesin işbu Beyannameye aykırı her türlü ayırddedici mualeleye karşı ve böyle bir ayırddedici muamele için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde 8

Her şahsın kendine anayasa veya kanun ile tanınan ana haklara aykırı muamelelere karşı fiilli netice verecek şekilde milli mahkemelere müracaat hakkı vardır.

Madde 9

Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz, alıkonulanamaz veya sürülemez.

Madde 10

Herkes, haklarının, vecibelerinin veya kendisine karşı cezai mahiyette herhangi bir isnadın tespitinde, tam bir eşitlikle, davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil bir şekilde ve açık olarak görülmesi hakkına sahiptir.

Madde 11

1. Bir suç işlemekten sanık herkes, savunması için kendisine gerekli bütün tertibatın sağlanmış bulunduğu açık bir yargılama ile kanunen suçlu olduğu tespit edilmedikçe masum sayılır.

2. Hiç kimse işlendikleri sırada milli veya milletlerarası hukuka göre suç teşkil etmeyen fiillerden veya ihmallerden ötürü mahkum edilemez. Bunun gibi, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha şiddetli bir ceza verilemez.

Madde 12

Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.

Madde 13

1. Herkes herhangi bir devletin sınırları dahilinde serbestçe dolaşma ve yerleşme hakkına haizdir.
2. Herkes, kendi memleketi de dahil, herhangi bir memleketi terketmek ve memleketine dönmek hakkına haizdir.

Madde 14

1. Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.
2. Bu hak, gerçekten adi bir cürüme veya Birleşmiş Milletler prensip ve amaçlarına aykırı faaliyetlere müstenit kovuşturmalar halinde ileri sürülemez.

Madde 15

1. Her ferdin bir uyrukluğ hakkı vardır.
2. Hiç kimse keyfi olarak uyrukluğundan ve uyrukluğunu değiştirmek hakkından mahrum edilemez.

Madde 16

1. Evlilik çağına varan her erkek ve kadın, ırk, uyrukluğ veya din bakımından hiçbir kısıtlamaya tabi olmaksızın evlenmek ve aile kurmak hakkına haizdir. Her erkek ve kadın evlenme konusunda, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde eşit hakları haizdir.
2. Evlenme akdi ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.
3. Aile, cemiyetin tabii ve temel unsurudur, cemiyet ve devlet tarafından korunmak hakkını haizdir.

Madde 17

1. Her şahıs tek başına veya başkalarıyla birlikte mal ve mülk sahibi olmak hakkını haizdir.
2. Hiç kimse keyfi olarak mal ve mülkünden mahrum edilemez.

Madde 18

Her şahsın, fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyeti, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle izhar etmek hürriyetini içerir.

Madde 19

Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzubahis olmaksızın malümat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir.

Madde 20

1. Her şahıs saldırısız toplanma ve dernek kurma ve derneğe katılma serbestisine maliktir.
2. Hiç kimse bir derneğe mensup olmaya zorlanamaz.

Madde 21

1. Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketin kamu işleri yönetimine katılmak hakkını haizdir.
2. Her şahıs memleketin kamu hizmetlerine eşitlikle girme hakkını haizdir.
3. Halkın iradesi kamu otoritesinin esasıdır; bu irade, gizli şekilde veya serbestliği sağlayacak muadil bir usul ile cereyan edecek, genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak olan devri ve dürüst seçimlerle ifade edilir.

Madde 22

Her şahsın, cemiyetin bir üyesi olmak itibariyle, sosyal güvenliğe hakkı vardır; haysiyeti için ve şahsiyetinin serbestçe gelişmesi için zaruri olan ekonomik, sosyal ve kültürel hakların milli gayret ve milletlerarası işbirliği yoluyla ve her devletin teşkilatı ve kaynaklarıyla mütenasip olarak gerçekleştirilmesine hakkı vardır.

Madde 23

1. Her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.
2. Herkesin, hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı vardır.
3. çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.
4. Herkesin menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Madde 24

Her şahsın dinlenmeye, eğlenmeye, bilhassa çalışma müddetinin makul surette sınırlandırılmasına ve muayyen devrelerde ücretli tatillere hakkı vardır.

Madde 25

1. Her şahsın, gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.

2. Ana ve çocuk özel ihtimam ve yardım görmek hakkını haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğsunlar, aynı sosyal korunmadan faydalanırlar.

Madde 26

1. Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlk öğretim mecburidir. Teknik ve mesleki öğretimden herkes istifade edebilmelidir. Yüksek öğretim, liyakatlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır.
2. Öğretim insan şahsiyetinin tam gelişmesini ve insan haklarıyla ana hürriyetlerine saygının kuvvetlenmesini hedef almalıdır. Öğretim bütün milletler, ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın idamesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.
3. Ana baba, çocuklarına verilecek eğitim türünü seçmek hakkını öncelikle haizdirler.

Madde 27

1. Herkes, topluluğun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, ilim sahasındaki ilerleyişe iştirak etmek ve bundan faydalanmak hakkını haizdir.” (Url-15).

Ek-2

“1.3.6 KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN TASFIYE EDILMESINE DAIR SÖZLEŞME

*Genel Kurulunun 18 Aralık 1979 tarihli ve 34/180 sayılı Kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır.
Yürürlüğe giriş: 3 Eylül 1981*

BAŞLANGIÇ

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Şartı'nın temel insan haklarına, insanlık onuru ve insanın değeri ile erkeklerin ve kadınların haklar bakımından eşitliğine olan inancını yeniden teyit ettiğini kaydederek,

Insan Hakları Evrensel Bildirisi'nin ayrımcılığın kabul edilemezliği prensibini teyit ettiğini ve bütün insanların onurları ve hakları bakımından eşit ve özgür doğduklarını ve herkesin cinsiyet dayanan ayırım da dahil, bu Bildiri'de yer alan hiç bir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın haklara ve özgürlüklere sahip olduklarını ilan etmiş olması kaydederek,

İnsan Haklarına dair Uluslararası Sözleşmelere Taraf olan Devletlerin, erkeklere ve kadınlara ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel ve siyasal haklardan yararlanmaları konusunda eşit haklar sağlama yükümlülüğü altında bulunduğunu kaydederek,

Birleşmiş Milletler ve onun uzman kuruluşlarının gözetiminde meydana getirilen uluslararası Sözleşmelerin erkekler ve kadınlar arasında hak eşitliği sağlamaya çalıştığını dikkate alarak,

Birleşmiş Milletler ve onun uzman kuruluşları tarafından kabul edilen kararların, bildirimlerin ve tavsiye kararlarının erkekler ve kadınlar arasında hak eşitliği sağlamaya çalıştığını kaydederek,

Ancak bu gibi çeşitli belgelere rağmen, kadınlara karşı ayrımcılığın yaygın bir şekilde devam etmesinden kaygı duyarak,

Kadınlara karşı ayrımcılığın hak eşitliği ve insanlık onuruna saygı prensiplerini ihlal etmesinin, kadınların erkeklerle eşit bir biçimde ülkenin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamına katılmalarına bir engel oluşturduğunu, toplumun ve ailenin refah düzeyinin artmasına mani olduğunu ve ülkelerinin ve insanlığın hizmetinde bulunan kadınların yeteneklerini tam olarak geliştirmelerini daha da güçleştirdiğini akılda tutarak,

Yoksulluk içinde bulunan kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş imkanları ile diğer ihtiyaçlarını karşılamada yeterli imkanı bulamamalarından kaygı duyarak,

Hakkaniyet ve adalet esaslarına dayanan yeni uluslararası ekonomik düzenin, erkekler ile kadınlar arasında eşitliğin sağlanmasına doğru önemli ölçüde katkıda bulunacağına inanarak,

Apartheid'in, her türlü ırkçılığın, ırkçı ayrımcılığının, koloniciliğin, yeni koloniciliğin, saldırganlığın, yabancı işgalinin, bir Devlet üzerinde egemenlik kurmanın ve iç işlerine karışmanın ortadan kaldırılmasının, erkeklerin ve kadınların haklardan tam olarak yararlanmaları için esas olduğunu vurgulayarak,

Uluslararası barış ve güvenliğin güçlendirilmesinin, uluslararası gerilimin giderilmesinin, sosyal ve ekonomik sistemleri ne olursa olsun bütün Devletler arasında karşılıklı işbirliği yapılmasının, genel ve tam bir silahsızlanmaya gidilmesinin, özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası kontrol altında nükleer silahsızlanmanın, ülkeler arasında adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat prensiplerinin kabul edilmesinin ve yabancı ve koloni hakimiyeti ve yabancı işgali altındaki halkların self-determinasyon ve bağımsızlık haklarını tanımakla beraber ulusal egemenliğe ve ülke bütünlüğüne saygı göstermenin, toplumsal ilerlemeyi ve gelişmeyi sağlayıp bunun sonucu olarak erkekler ile kadınlar arasında tam bir eşitliğe ulaşılmasına katkıda bulunacağını teyit ederek,

Bir ülkenin bütünüyle gelişmesi, yeryüzündeki refahın artması ve özgürlüğün gerçekleşmesi için, her alanda kadınların erkeklerle aynı şartlar altında eşit bir biçimde katılmaları gerektiğinin farkında olarak,

Ailenin ve toplumun gelişmesine kadının büyük katkısının henüz tam olarak kabul edilmemiş olduğunu, anneliğin toplumsal bakımdan önemi ile her iki eşin aile içindeki ve çocuğun yetiştirilmesindeki rolünü akılda tutarak, ve kadının doğurganlıktaki rolünün ayrımcılık için bir temel sayılmayacağını ve fakat çocuğun yetiştirilmesinde kadın ve erkek ile toplumun bir bütün olarak sorumluluğu paylaşmalarını gerektirdiğinin farkında olarak,

Erkekler ile kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için erkekler ile birlikte kadınların da toplum ve aile içindeki geleneksel rollerinin değişmesine ihtiyaç bulunduğundan,

Kadınlara karşı Ayrımcılığın Tasfiye edilmesi hakkındaki Bildiri'de yer verilen prensiplerin uygulanmasına ve bu amaçla her türlü ayrımcılığın ve görünümünün tasfiye edilmesi için gerekli her türlü tedbiri almaya karar vererek,

Aşağıdaki konularda anlaşmışlardır:

I. BÖLÜM

1. Madde Kadınlara karşı ayrımcılığın tanımı

Bu Sözleşmenin amacı bakımından "kadınlara karşı ayrımcılık" terimi siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir.

2. Madde Hukuki alanda tedbirler alma yükümlülüğü

Taraf Devletler kadınlara karşı ayrımcılığın her biçimini yasaklayıp, her türlü vasıta ile ve hiç vakit kaybetmeden kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etme politikası izlemeyi kabul ederler, ve bu amaçla aşağıdaki konularda taahhütte bulunurlar:

- a) Erkeklerin ve kadınların eşitliği prensibini henüz ulusal anayasalarına veya diğer ilgili mevzuatlarına içselleştirmemişler ise, bu prensibi içselleştirmeyi ve yasalar ve diğer uygun vasıtalarla bu prensibin pratik olarak uygulanmasını sağlamak;
- b) Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığı yasaklayan ve gerektiği takdirde yaptırımlar getiren gerekli mevzuatı çıkarmak ve diğer tedbirleri almak;
- c) Kadınların haklarını erkeklerle eşit bir biçimde koruyacak hukuki mekanizmalar kurmak ve yetkili ulusal yargı yerleri ile diğer kamu kurumları vasıtasıyla her hangi bir ayrımcılık karşısında kadınların etkili bir biçimde korunmasını sağlamak;
- d) Kadınlara karşı ayrımcılık niteliğindeki bir eylem veya uygulamadan kaçınmak ve kamu kurum ve kuruluşlarının bu yükümlülüğe uygun davranmalarını sağlamak;
- e) Her hangi bir kişi, kurum veya kuruluş tarafından kadınlara karşı ayrımcılık yapılmasını önlemek için gerekli her türlü tedbiri almak;
- f) Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan mevcut yasaları, hukuki düzenlemeleri, gelenekleri ve uygulamaları değiştirmek veya kaldırmak için gerekli her türlü tedbiri almak;
- g) Kadınlara karşı ayrımcılık oluşturan bütün ulusal ceza hükümleri kaldırmak;

3. Madde Siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda tedbir alma yükümlülüğü

Taraf Devletler kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere, erkeklerle eşitlik temeline dayanan insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla, mevzuat çıkarmak da dahil her alanda ve özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerekli her türlü tedbiri alır.

4. Madde Geçici olarak alınan özel tedbirler

1. Erkekler ile kadınlar arasındaki eşitliği fiilen gerçekleştirmeyi hızlandırmak için Taraf Devletlerin aldıkları geçici tedbirler, bu Sözleşmede tanımlanan bir ayrımcılık şeklinde görülemez; ancak bunlar hiç bir şekilde eşitlikçi olmayan veya farklı türden standartların sürdürülmesi sonucunu doğuramaz; fırsat ve muamele eşitliğini sağlama amacı gerçekleştirildiğinde bu tedbirlerin uygulanmasına son verilir.

2. Anneliği korumak amacıyla bu Sözleşmedeki tedbirler de dahil Taraf Devletler tarafından alınan bütün özel tedbirler ayrımcılık şeklinde görülemez.

5. Madde Önyargıların ve geleneklerin tasfiye edilmesi

Taraf Devletler aşağıdaki konularda gerekli tedbirleri alırlar:

a) Her iki cinsten birinin aşağı veya üstün olduğu veya erkekler ile kadınların basma kalıp rollere sahip oldukları düşüncesine dayanan bütün önyargılar ve gelenekler ile her türlü uygulamayı tasfiye etmek amacıyla erkeklerin ve kadınların sosyal ve kültürel davranış tarzlarını değiştirmek; b) Ailede verilen eğitimin, toplumsal bir işlev olarak anneliğin gerektiği şekilde anlaşılmasını ve çocuğun büyütülmesinde ve yetiştirilmesinde erkeklerin ve kadınların ortak sorumluluğunun kabul edilmesini, yani çocuğun menfaatlerinin her durumda öncelik taşıdığını de içermesini sağlamak.

6. Madde Kadın satışının yasaklanması

Taraf Devletler her hangi bir biçimde kadın satışını ve kadınların fahişeleştirilerek istismar edilmelerini son erdirmek için mevzuat çıkarmak da dahil, gerekli her türlü tedbiri alır.

II. BÖLÜM

7. Madde Oy verme, seçilme ve katılma hakkı

Taraf Devletler ülkenin siyasal ve kamusal yaşamında kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve, özellikle kadınların erkeklerle eşit şekilde aşağıdaki haklarını güvence altına alır:

a) Bütün seçimlerde ve referandumlarda oy kullanmak ve kamusal olarak seçim yapılan bütün organlara seçilebilmek hakkı;

b) Hükümet politikalarının formüle edilmesine ve bunların uygulanmasına katılma hakkı ile kamu görevlerine atanma ve idarenin her düzeyinde kamusal görevleri yerine getirme hakkı;

c) Hükümet dışı kuruluşlar ile ülkenin kamusal ve siyasal yaşamıyla ilgili kuruluşlara katılma hakkı.

8. Madde Hükümeti temsil hakkı

Taraf Devletler kadınların erkeklerle aynı şekilde ve hiç bir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın Hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmeleri ve uluslararası örgütlerin çalışmalarına katılmaları için gerekli her türlü tedbiri alır.

9. Madde Vatandaşlık hakkı

1. Taraf Devletler vatandaşlığın kazanılması, değiştirilmesi, sürdürülmesi konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar tanır. Taraf Devletler özellikle, bir yabancı ile evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın vatandaşlık değiştirmesinin, otomatik olarak kadının da vatandaşlık değiştirmesine, Vatansız kalmasına veya zorla kocanın vatandaşlığına geçmesine neden olmamasını sağlar.

2. Taraf Devletler çocukların vatandaşlığı konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlar.

III . BÖLÜM

10. Madde Eğitim hakkı

Taraf Devletler eğitim alanında kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek üzere gerekli her türlü tedbiri ve kadınlarla özellikle erkeklerin eşitliğine dayanan aşağıdaki tedbirleri alır:

a) Meslek ve sanat rehberliği verilmesinde, kentsel alanlarda olduğu gibi kırsal alanlarda da eğitim kuruluşlarına girme ve bu kuruluşlardan diploma almada eşit şartların sağlanması; bu eşitlik okul öncesi eğitim ile genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde, ve her çeşit mesleki öğretimde sağlanır;

b) Aynı öğretim programına katılmaları, aynı sınavlara girmeleri, nitelik bakımından aynı düzeydeki eğitimcilerden eğitim almaları, aynı nitelikteki bina ve eğitim araçlarına sahip olmaları sağlanır;

c) Erkeklerin ve kadınların kalıplaşmış rolleriyle ilgili kavramların eğitimin her düzeyinden ve biçiminden tasfiye edilmesi için karma eğitim ve bu amaca ulaşılmasına yardımcı olacak diğer eğitim türleri teşvik edilir, ve özellikle okul kitapları ve ders programların gözden geçirilir ve bu öğretim metoduna göre uyarlanır;

d) Burs ve diğer eğitim yardımlarından yararlanmada aynı imkanlar sağlanır;

e) Erkekler ile kadınlar arasında varolan eğitim açığını mümkün olan en kısa sürede kapatmayı amaçlayan yetişkinler için programlar ile okuma yazma programları da dahil, sürekli eğitim programlarına katılmaları konusunda aynı imkanlar sağlanır;

f) Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kızlar ve kadınlar için eğitim programları düzenlenir;

g) Spora ve beden eğitimine faal olarak katılmalarını sağlamak için aynı imkanlar tanınır;

h) Aile planlaması hakkında bilgi ve tavsiyeler dahil, aile sağlığını ve iyiliğini sağlayamaya yardımcı olacak özel bazı eğitsel bilgiler verilir.

11. Madde alışma hakkı

1. Taraf Devletler istihdam alanında erkekler ile kadınların eğitliğini sağlayacak şekilde kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için kadınlara aynı hakları ve özellikle aşağıdaki hakları tanır:

a) Her insanın vazgeçilmez bir hakkı olan çalışma hakkı;

b) İstihdam konularında seçim yapılırken aynı ölçülerin uygulanması da dahil, aynı istihdam imkanlarından yararlanma hakkı;

c) Mesleğini ve işini serbestçe seçme hakkı, meslekte ilerleme hakkı, iş güvenliğine sahip olma ve hizmet karşılığı imkanlardan ve menfaatlerden yararlanma hakkı ile, ıracılık eğitimi, ileri düzeyde mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi gibi mesleki eğitim ve yenileme eğitimi alma hakkı;

d) Tazminatlar da dahil eğit ücret alma, ve eğit değerde yapılan işe karşı eğit muamele görme ile birlikte için niteliğinin değerlendirilmesinde eğit muamele görme hakkı;

e) zellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, malullük, yaşlılık ve diğer iş göremezlik gibi hallerde sosyal güvenlik hakkı ile birlikte ücretli izin hakkı;

f) Sağlığın korunması ve doğurganlık yeteneğinin korunması da dahil, çalışma şartlarında güvenlik hakkı;

2. Taraf Devletler, evlilik veya annelik sebepleriyle kadına karşı ayrımcılık yapılmasını engellenmek ve çalışma hakkını etkili bir biçimde korumak için aşağıdaki tedbirleri alırlar:

a) Hamilelik veya annelik izni sebebiyle işe son verilmesini ve medeni duruma dayanılarak işten çıkarma şeklinde ayrımcılık yapılmasını cezaya tabi tutarak yasaklar;

b) İşi, işte kıdemi veya sosyal hakları kaybetmeden ücretli olarak veya buna benzer menfaatler sağlanarak annelik izni verilmesine dair düzenleme yapar;

c) Anne ve babanın aile içi yükümlülüklerini, çalışma yaşamındaki sorumluluklarıyla ve toplumsal yaşama katılmalarıyla uyumlaştırabilmeleri için, özellikle ocuk bakım kurumlarının kurulmasını ve geliştirilmesini istemek suretiyle, gerekli destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik eder;

d) Hamilelik sırasında kendilerine zarar verebilecek işlerde çalışan kadınların özel olarak korunmasını sağlar;

3. Bu madde kapsamına giren koruyucu yasal önlemler, bilimsel ve teknolojik bilgilerin işığında periyodik olarak gözden geçirilir ve gerekli görüldüğü takdirde düzeltilir, kaldırılır veya genişletilir.

12. Madde Sağlık hakkı

1. Taraf Devletler sağlık alanında erkekler ile kadınların eşit şekilde, aile planlaması hizmetleri de dahil sağlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak üzere kadınlara Karar ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır.

2. Taraf Devletler bu maddenin birinci fıkrasındaki hükümlere bakmaksızın, hamilelik dönemi, doğum dönemi ve doğum sonrası dönem ile ilgili olarak kadınlara, gerektiği takdirde ücretsiz olarak, gerekli hizmetleri sağlar; bunun yanında hamilelik ve emzirme döneminde yeterli hizmet verir.

13. Madde Ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarındaki haklar

Taraf Devletler ekonomik ve sosyal yaşamın diğer alanlarında erkekler ile kadınların eşit şekilde aynı haklardan yararlanmasını sağlamak üzere kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle aşığıdaki hakları tanır:

- a) Aile tazminatlarından yararlanma hakkı;
- b) Banka kredisi alma, ipotek ettirme ve diğer mali imkanlardan yararlanma hakkı;
- c) Eşlendirici faaliyetler ile her türlü sportif ve kültürel faaliyetlere katılma hakkı;

14. Madde Kırsal alandaki kadınların hakları

1. Taraf Devletler kırsal alanda yaşayan ve kayıt dışı sektörlerde çalışarak ailelerinin ekonomik yaşamlarına önemli katkıda bulunan kadınların karşılaştıkları özel sorunları dikkate alır ve bu Sözleşmenin hükümlerinin kırsal alanda yaşayan kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli her türlü tedbiri alır.

2. Taraf Devletler erkekler ile kadınlar arasında eşitliği sağlamak üzere, kırsal alanda meydana gelen gelişmelere katılmaları ve bu gelişmelerden yararlanmaları için kırsal alanda yaşayan kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır, ve bu kadınlara özellikle aşığıdaki hakları tanır;

- a) Her düzeydeki plânlamanın yapılmasına ve uygulanmasına katılma hakkı;
- b) Aile planlamasında bilgilendirme, danışmanlık ve hizmet verme de dahil, yeterli sağlık hizmetinden yararlanma hakkı;
- c) Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanma hakkı;
- d) Okuma-yazma ile ilgili öğretim de dahil, teknik yeterliliklerini artırmak için halka açık olan ve geliştirmeye yönelik hizmetler ile birlikte her türlü resmi veya gayri resmi eğitim ve öğretimden yararlanma hakkı;
- e) Adam çalıştırma veya çalışma suretiyle ekonomik imkanlardan eşit bir biçimde yararlanmalarını sağlamak için ferdi gruplar ve topluluklar örgütlenme hakkı;
- f) Her türlü toplumsal faaliyetlere katılma hakkı;

g) Tarımsal kredi ve borç alma, pazarlama imkanlarına ulaşma, toprak ve tarım reformunda gerekli teknolojiden yararlanma ve eşit muamele görme ile iskan programlarından yararlanma hakkı;

h) Özellikle konut, sağlık, aydınlanma, içme suyu, ulaşım ve iletişim hizmetleriyle ilgili yeterli yaşam standartlarından yararlanma hakkı.

IV. BÖLÜM 15. Madde Hukuk önünde eşitlik hakkı

1. Taraf Devletler kadınların erkeklerle hukuk önünde eşitliğini kabul eder.

2. Taraf Devletler hukuki meselelerde kadınların erkeklerle aynı hukuki ehliyete sahip olmalarını ve bu ehliyeti kullanmaları için aynı imkanlara sahip olmalarını kabul eder. Taraf Devletler özellikle, Sözleşme yapma ve malların idaresi konusunda kadınlara eşit haklar tanır ve, mahkeme ve yargı yerleri önündeki davaların her aşamasında eşit muamele görmelerini sağlar.

3. Taraf Devletler, kadının hukuki ehliyetini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran bütün Sözleşmelerin ve her türlü özel belgenin hükümsüz sayılacağını kabul eder.

4. Taraf Devletler, kişilerin seyahat hakkı ve, yerleşme ve konutu seçme özgürlüğü ile ilgili yasalarda erkeklere ve kadınlara eşit haklar tanımayı kabul eder.

16. Madde Evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar

1. Taraf Devletler evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle erkeklerle kadınların eşitliğini öngören aşağıdaki hakları tanır:

a) Evlenmede aynı hakka sahip olma;

b) Serbestçe eş seçmede ve serbest ve kendi rızasıyla evlenmede aynı hakka sahip olma;

c) Evlilik döneminde ve boşanma sırasında aynı haklara ve yükümlülöklere sahip olma;

d) Medeni durumları ne olursa olsun, anne ve baba olarak çocuklarla ilgili konularda aynı haklara ve yükümlölöklere sahip olma; her hal ve karda çocukların menfaatlerine üstünlük tanınır;

e) Çocukların sayısına ve dünyaya getirilme zamanına serbestçe ve makulce karar verme konusunda aynı hakka sahip olma ve bu hakları kullanabilmeleri için gerekli bilgiye, eğitime ve araçlara sahip olma;

f) Velayet, vasilik, kayımlık ve evlat edinme, veya bu kavramların bulunduğu ulusal mevzuattaki benzer kurumlar bakımından aynı haklara ve yükümlölöklere sahip olma; her hal ve karda çocukların menfaatlerine üstünlük tanınır;

g) Soyadı, meslek ve iş seçme hakları da dahil, karı ve koca olarak aynı kişisel haklara sahip olma;

h) Eşlerin mallarına sahip olma, kazanma, işletme, idare etme, kullanma ve mallarını bir bedel karşılığında veya bedelsiz olarak elden çıkarma konusunda aynı haklara sahip olma.

2. çocuğun nişanlandırılması ve evlendirilmesi hiç bir hukuki sonuç doğurmaz; asgari evlenme yaşını tespit etmek ve evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirilmesi için yasama tedbirleri de dahil gerekli tüm işlemler yapılır.

V. BÖLÜM 17. Madde Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye edilmesi Komitesi

1. Bu Sözleşmenin uygulanmasında meydana gelen gelişmeleri incelemek amacıyla (bundan sonra Komite diye geçecek olan) bir Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tasfiye edilmesi Komitesi kurulur; Komite Sözleşmenin yürürlüğe girmesi sırasında on sekiz, ve Sözleşmenin otuz beş Taraf Devlet tarafından onaylanması veya katılmasından sonra yirmi üç tane yüksek ahlaki niteliklere ve Sözleşmenin kapsadığı alanda ehliyeteye sahip uzmanlardan meydana gelir. Uzmanlar Taraf Devletlerin vatandaşları arasından ve bu Devletler tarafından seçilirler ve uzmanlar kendi şahsi sıfatlarıyla görev yaparlar; uzmanların seçiminde coğrafi dağılım dengesine ve farklı uygarlık biçimleri ile birlikte başlıca hukuk sistemlerinin temsil edilmesine özen gösterilir.

2. Komite üyeleri Taraf Devletlerce aday gösterilen kişilerin yer aldığı bir listeden gizli oyla seçilir. Her Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından sadece bir kişiyi aday gösterebilir.

3. İlk seçimler bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay içinde yapılır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri her seçim tarihinden en az üç ay önce Taraf Devletlere birer mektup göndererek, gösterecekleri adayın ismini iki ay içinde sunmaya davet eder. Genel Sekreter bu suretle aday gösterilen kişilerin isimlerini alfabetik sıraya koyup, yanlarına kendilerini aday gösteren Taraf Devletin adını da belirterek bir liste hazırlar ve bu listeyi Taraf Devletlere gönderir.

4. Komite üyelerinin seçimi, Genel Sekreter tarafından Birleşmiş Milletler Merkezine çağrılan Taraf Devletlerin yapacakları toplantıda gerçekleştirilir. Taraf Devletlerin üçte ikisinin katılımıyla yetersayının oluşacağı toplantıda, en fazla oyu alan adaylar ile toplantıda bulunup oy kullanan Taraf Devletlerin temsilcilerinin salt çoğunluğunun oyunu alan adaylar, Komiteye üye seçilmiş olur.

5. Komite üyeleri dört yıllık bir süre için seçilirler. Ancak, yapılan ilk seçimlerde Komiteye üye seçilen dokuz üyenin görev süresi iki yıl sonra sona erer; bu dokuz üyenin adları ilk seçimin yapılmasından hemen sonra, Komite Başkanı tarafından kura ile belirlenir.

6. Otuz beşinci onay veya katılmadan sonra Komiteye seçilecek beş ilave üyenin seçimi, bu maddenin 2, 3 ve 4. fıkralarına göre yapılır. Bu suretle seçilen ilave üyelere iki tanesinin görev süresi iki yıl sonra sona erer; bu iki üyenin adları Komite Başkanı tarafından kura ile belirlenir.

7. Arızı sebeplerle boşalan üyeliklerin doldurulması için, Komite üyeliği sona eren uzmanın vatandaşı olan Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından başka bir uzman atar; bu atama Komitenin onayına tabidir.

8. Komite üyelerine Genel Kurulun onayıyla, Komitedeki görevin önemini dikkate alarak Genel Kurulun belirleyeceği miktarda ve şartlarda Birleşmiş Milletler bütçesinden bir ücret ödenir.

9. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Komitenin bu Sözleşmeye göre görevlerini etkili bir biçimde yerine getirmesini sağlamak için gerekli personeli ve imkanları sağlar.

18. Madde Devlet raporları

1. Taraf Devletler, Komite tarafından incelenmek üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine, bu Sözleşme hükümlerine etkililik kazandırmak için aldıkları yasal, yargısal, idari ve diğer tedbirleri ve konuda kaydedilen gelişmeleri içeren bir rapor sunmayı taahhüt eder.

Bu raporlar:

- a) İlgili Devlet bakımından Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra bir yıl içinde;
 - b) Bundan sonra en azından her dört yılda bir ve Komite talep ettiği zamanlarda verilir.
2. Raporlarda bu Sözleşmeden doğan yükümlülüklerin yerine getirilme derecesini etkileyen faktörler ve güçlükler de belirtilebilir.

19. Madde Komitenin İçtüzüğü

1. Komite kendi içtüzüğünü kendisi yapar.
2. Komitede çalışacak görevlileri Komite iki yıllık bir süre için seçer.

20. Madde Komite toplantıları

1. Komite, bu Sözleşmenin 18. maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak yılda bir kere ve iki haftayı aşmayacak bir süre için toplanır.
2. Komite toplantıları normal olarak Birleşmiş Milletler Merkezinde veya Komite tarafından uygun görülen başka bir yerde yapılır.

21. Madde Yıllık rapor

1. Komite faaliyetleri hakkında Ekonomik ve Sosyal Konsey vasıtasıyla Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna yıllık bir rapor sunar ve Taraf Devletlerden aldığı raporların ve bilgilerin incelenmesine dayanarak önerilerde ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Komite raporunda bu öneriler ve genel nitelikteki tavsiyeler ile birlikte Taraf Devletlerin yorumlarına da yer verilir.

2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Komitenin raporunu bilgi edinmesi amacıyla Kadının Statüsü hakkındaki Komisyona gönderir.

22. Madde Uzman kuruluşlarintemsili

Uzman kuruluşlar, bu Sözleşmenin kendi faaliyet alanlarına giren hükümlerinin uygulanması hakkında inceleme yapılırken temsil edilme hakkına sahiptir. Komite, uzman kuruluşları bu

Sözleşmenin kendi faaliyet alanlarına giren hükümlerinin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir.

VI.BÖLÜM 23.Madde Yorumlama prensipleri

Bu Sözleşmenin hiç bir hükmü, erkekler ile kadınlar arasında eşitliğin sağlanması bakımından daha yararlı olabilecek aşağıdaki hükümleri etkilemez:

- a) Bir Taraf Devletin mevzuatında bulunan hükümleri, veya
- b) Bu Devlet bakımından yürürlükte bulunan başka uluslararası Sözleşme, antlaşma veya antlaşma hükümlerini.

24. Madde İç hukukta gerekli tedbirleri alma taahhüdü

Taraf Devletler ulusal düzeyde, bu Sözleşmede tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesini amaçlayan gerekli her türlü tedbiri almayı taahhüt eder.

25. Madde İmza, onay ve katılma

1. Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu Sözleşmenin deponitörü olarak görevlendirilmiştir.
3. Bu Sözleşme onaya tabidir. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi edilir.
4. Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açıktır. katılma, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine katılma belgesinin tevdi edilmesinden itibaren yürürlük kazanır.

26. Madde Sözleşmenin gözden geçirilmesi

1. Bu Sözleşmenin değiştirilmesine dair talepler, her hangi bir zamanda her hangi bir Taraf Devlet tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir bildirim vasıtasıyla yapılabilir.
2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, böyle bir talep karşısında yapılacak işlemler konusunda karar verir.

27. Madde Yürürlüğe girme

1. Bu Sözleşme yirminci onay veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilme tarihinden itibaren otuz gün sonra yürürlüğe girer.
2. Yirminci onay veya katılma belgesinin tevdi edilmesinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayan veya katılan her bir Devlet bakımından bu Sözleşme, kendi onay ve katılma belgelerini tevdi etmelerinden itibaren otuz gün sonra yürürlüğe girer.

28. Madde Çekinceler

1. Onaya ve katılma sırasında Devletler tarafından yapılan çekincelerin metni Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından alınır ve diğer bütün Devletlere gönderilir.
2. Bu Sözleşmenin konusuna ve amacıyla bağdaşmayan bir çekince kabul edilmez.
3. Yapılmış olan çekinceler her zaman Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yapılacak bir bildirimle geri alınabilir; Genel Sekreter bu bildirimden diğer bütün Devletleri haberdar eder. Bu tür bir bildirim alındığı tarihte yürürlüğe girer.

29. Madde Sözleşmenin yorumu ile ilgili uyuşmazlıklar

1. Bu Sözleşmenin yorumlanması veya uygulanması ile ilgili olarak iki veya daha fazla Taraf Devlet arasında çıkan bir uyuşmazlık, bu Devletlerden birinin talebi üzerine hakem önüne götürülür. Hakem önüne götürme talebinden itibaren altı ay içinde taraflar hakemliğin kuruluşu üzerinde anlaşamazlarsa, bu taraflardan her hangi biri bu uyuşmazlığı uluslararası Adalet Divanı Statüsü'ne uygun olarak, uluslararası Adalet Divanı'nın önüne götürülebilir.
2. Taraf Devletlerden her biri bu Sözleşmenin imzalanması veya daha sonra onaylanması veya katılması sırasında, bu Maddenin birinci fıkrasıyla bağlı olmadığını beyan edebilir. Bu tür bir çekince koyan Taraf Devlet karşısında diğer Taraf Devletlerde yukarıdaki fıkra ile bağlı olmazlar.
3. Yukarıdaki ikinci fıkraya uygun olarak bir çekince koymuş olan bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bir bildirim göndererek bu çekincesini her zaman geri alabilir.

30. Madde Orijinal metin

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri eşit ölçüde geçerli olan bu Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğinde saklanır. Aşağıda imzası bulunan yetkili temsilciler, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.” (Url-16).

Ek-3

“ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 Tarihinde Kabul Edilmiştir.

ÖNSÖZ

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:

Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilan edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesini tüm üyelerinin doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Antlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırladıkça tutarak,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde ve uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yer alan hak ve özgürlüklerden ırk, cinsiyet, din, dil, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilan ettiklerini kabul ederek,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilan ettiğini anımsayarak,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişimleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasında ilan edilen amaçlar ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik, ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Evrensel Beyannamesinde, Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinde (özellikle 23 ve 24'üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10'uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ve ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanıdığını hatırladıkça tutarak,

Çocuk Hakları Beyannamesinde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve korunma gereksiniminin bulunduğu"nu hatırladıkça tutarak,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlat edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Beyannamesi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Beijing Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Beyannamenin hükümlerini anımsayarak, Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların varlığının bilinci içinde, Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi göz önünde tutarak,

Her ÷lkedeki, özellikle gelişmekte olan ÷lkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak,

Aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

I. BÖLÜM

1. Madde

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

2. Madde

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, özürlülük, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetilmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırım veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alacaklardır.

3. Madde

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alacaklardır.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu, ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

4. Madde Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alacaklardır. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse işbirliği çerçevesinde bu tür önlemleri alacaklardır.

5. Madde

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı göstereceklerdir.

6. Madde

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yasama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı göstereceklerdir.

7. Madde

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.
2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması söz konusu olduğunda kendi ulusal hukukları ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

8. Madde

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyetini, ismi ve aile başları dahil olacak şekilde, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasadışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.
2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarında veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunacaklardır.

9. Madde

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılışın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alacaklardır. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmal edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.
2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınacaktır.
3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, ana-babanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı göstereceklerdir.
4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin, ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınır dışı edilmesinin veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, söz konusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında

gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından hiçbir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

10. Madde

1. 9'uncu Maddenin 1'inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terk etme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyelerinin aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli bir biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9'uncu maddenin 1'inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terk etmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı göstereceklerdir. Herhangi bir ülkeyi terk etme hakkı yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

11. Madde

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alacaklardır.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı antlaşmalar yapılmasını ya da mevcut antlaşmalara katılmayı teşvik edeceklerdir.

12. Madde

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkının bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özeni göstermek suretiyle tanıyacaklardır.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

13. Madde

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

14. Madde

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı göstereceklerdir.
2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı göstereceklerdir.
3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülme ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlıkla ilgili, ahlaki ya da başkalarının temel hak ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

15. Madde

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.
2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlanamaz.

16. Madde

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.
2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

17. Madde

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel, zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

Bu amaçla Taraf Devletler:

- a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29'uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik edeceklerdir;
- b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğinin teşvik edeceklerdir;
- c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik edeceklerdir;
- d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik edeceklerdir;

e) 13 ve 18'inci maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik edeceklerdir.

18. Madde

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilelere düşer. Bu kişiler herşeyden önce çocuğun yüksek yararını göz önünde tutarak hareket edeceklerdir.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlayacaklardır.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma halinin sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alacaklardır.

19. Madde

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimale, ihmâl ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal, eşitsel bütün önlemleri alacaklardır.

2. Bu tür koruyucu önlemler, burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başka yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin ise el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

20. Madde

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında, bakıcı aile yanına verme, İslam hukukunda kefalet (kafalah), evlat edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

21. Madde

Evlat edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararını temel düşünce olarak kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

a) Bir çocuğun evlat edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu göz önüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlat edinme konusundaki onaylarının alma zorunluluğuna uyarak kararını verir.

b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlat edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı takdirde, ülkelerarası evlat edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.

c) Başka bir ülkede evlat edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlat edinme durumuyla eşdeğer güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlayacaklardır.

d) Ülkelerarası evlat edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alacaklardır.

e) Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya antlaşmalarla yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesinin güvenceye almak için çaba göstereceklerdir.

22. Madde

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kuralları ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve söz konusu Devletlerin taraf oldukları diğer uluslararası sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ve onunla işbirliği yapan sivil toplum örgütleri ve hükümetler arası yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden biraraya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunacaklardır. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin diğer üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

23. Madde

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarının kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmaları gerektiğini kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2'nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanacaktır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme-eşlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasının sağlamak üzere düzenlenecek ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesinin gerçekleştirme amacı güdecektir.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alandaki güçlerini, anlayışlarının geliştirmek ve deneyimlerinin zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik edeceklerdir. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önüne alınacaktır.

24. Madde

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanıyacaklardır. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba göstereceklerdir.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasının takip edecek ve özellikle:

a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;

b) Bütün çocukların gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;

c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanı sıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını göz önüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;

d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;

e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;

f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi amaçlarıyla uygun önlemleri alacaklardır.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkin her türlü önlemi alacaklardır.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı söz vereceklerdir. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

25. Madde

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

26. Madde

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanırlar ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alacaklardır.

2. Sosyal güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları göz önüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin diğer durumlar da göz önünde tutularak sağlanacaktır.

27. Madde

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkanlar ve mali güçler çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, ana-babaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygulayacaklardır.

4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alacaklardır. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası antlaşmalara katılmayı veya bu tür antlaşmalar akdinin yanı sıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

28. Madde 1.

Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerine tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlk öğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik edecek ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlayacak ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenek doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanmasını amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda geliştirmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

29. Madde

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler:

- a) çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yasadışı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygınlıklarının geliştirilmesi;
- d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, Kadın-erkek arasındaki eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda yaşantıyı sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;
- e) Doğal çevreye saygının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28'inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1'inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla aykırı sayılacak biçimde yorumlanamaz.

30. Madde Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da halkların var olduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve bu dini uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

31. Madde

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zamanını değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

32. Madde

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitime zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal, ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eşitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tespit ederler;

b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemelerini yaparlar;

c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

33. Madde

Taraf Devletler, çocukların uluslararası antlaşmalarda tanımlandığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eşitsel niteliktekiler dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

34. Madde

Taraf Devletler, çocuğu her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;

b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulmasıyla sömürülmesini;

c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

35. Madde

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemi alırlar.

36. Madde

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

37. Madde

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya maruz bırakılmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, gözetim altında tutulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimlerini göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer bir yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

38. Madde

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2. Taraf Devletler, on beş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, özellikle on beş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, on beş ile on sekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak Taraf Devletler silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

39. Madde

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

40. Madde

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlal ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları göz önünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak Taraf Devletler özellikle şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmal nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası ya da ithamı sürülemediği gibi böyle bir ihlalde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlal iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarında suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılma;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da diğer uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu göz önüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara başlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlal ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasının ihlal ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlal ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlal konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programlarını ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

41. Madde

Bu Sözleşmede yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a) Bir Taraf Devlet yasasında; veya

b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

II. BÖLÜM

42. Madde

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

43. Madde

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2. Komite bu Sözleşme ile hükme başlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlak sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafî dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz önünde tutularak seçilirler.

3. Komite üyeleri, Taraf Devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla böylece boşalan yerdeki görev süresini doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olaşan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olaşan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde yerine getirmesi amacıyla, Komite emrine verilir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

44. Madde

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a) Bu Sözleşmenin ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlar.

45. Madde

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir.

b) Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını tavsiye edebilir;

d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45'inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan

her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III. BÖLÜM

46. Madde

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

47. Madde

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

48. Madde

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

49. Madde

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, söz konusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

50. Madde

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu Konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2. Bu maddenin 1'inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından başlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümlerine daha önce kabul ettikleri değişikliklerle bağlı kalırlar.

51. Madde

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekiinceye izin verilmeyecektir.

3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

52. Madde

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirim Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

53. Madde

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

54. Madde

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir. Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır. "İhtirazi Kayıt: Türkiye Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17., 29. ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır." (Url-16).

Ek-4

“1.3.12.GELİŞME HAKKINA DAIR BİLDİRİ

Genel Kurulun 4 Aralık 1986 tarihli ve 41/128 sayılı Kararıyla ilan edilmiştir.

BAŞLANGIÇ

Genel Kurul,

Birleşmiş Milletler Şartı'nın ekonomik, sosyal, kültürel veya insani nitelikteki uluslararası problemlerin çözümünde, ve ırk, cinsiyet, dil veya din ayrımcılığı yapmaksızın herkesin insan

haklarına ve temel özgürlüklerine saygı gösterilmesini sağlama ve teşvik etme konusunda uluslararası işbirliğinin gerçekleştirilmesi ile ilgili amaçlarını ve ilkelerini akılda tutarak,

Gelişmenin uzun bir ekonomik, kültürel ve siyasal süreç olduğunu ve nüfusun tamamının ve bütün bireylerin aktif, serbest ve esaslı bir biçimde katılmasına dayanarak refahlarının sürekli olarak artmasını ve bundan meydana gelen menfaatlerin adil olarak dağıtılmasını amaçladığını kabul ederek,

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin hükümlerine göre herkesin, bu Bildiri'de yer alan hakların ve özgürlüklerin tam olarak gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı olduğu dikkate alarak, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar uluslararası Sözleşmesi ile Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi hükümlerini hatırlayarak,

Birleşmiş Milletlerin ve onun uzman kuruluşlarının, insanların bütünüyle gelişmesi ve bütün halkların ekonomik ve sosyal kalkınması ve gelişmesi ile ilgili antlaşmalarını,

Sözleşmelerini, kararlarını ve tavsiye niteliğindeki kararlarını ve diğer belgeleri ile birlikte, dekolonizasyon, ayrımcılığın önlenmesi, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı gösterilmesi ve sağlanması,

Birleşmiş Milletler Şartı'na uygun olarak uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve Devletler arasında dostane ilişkilerin ve işbirliğinin geliştirilmesi ile ilgili belgeleri de hatırlayarak,

Halkların kendi siyasal statülerini serbestçe belirleme ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmeleri sağlama hakkına sahip olmaları nedeniyle halkların self-determinasyon hakkını hatırlayarak,

Ayrıca, her iki İnsan Hakları Uluslararası Sözleşmelerinin ilgili hükümleri çerçevesinde, halkların doğal zenginlikleri ve kaynakları üzerinde tamamıyla ve bütünüyle egemenliklerini kullanma hakkına sahip olduklarını hatırlayarak,

Birleşmiş Milletler Şartı'na göre Devletlerin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ve başka bir fikir, ulusal veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü bakımından ayrımcılık yapmaksızın herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı gösterilmesini sağlama ve geliştirme yükümlülüğü bulunduğunu akılda tutarak,

Halkların ve bireylerin insan haklarının, sömürgecilik, yeni sömürgecilik, apartheid, her türlü ırkçılık ve ırk ayrımcılığı, yabancı bir ülkenin hakimiyeti ve işgali, ulusal egemenliğe, ulusal birliğe ve ülke bütünlüğüne yönelik saldırılar ve tehditler ile savaş tehditleri gibi durumların sebep olduğu kitlesel ve hayasız ihlallerden arındırılmasının, insanlığın büyük bir kısmının gelişmesi için elverişli şartlar yaratılmasına katkıda bulunacağını dikkate alarak,

Kişisel, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların inkar edilmesiyle birlikte halkların ve bireylerin haklarının tam olarak sağlanmasının önünde ciddi engeller bulunmasından kaygı duyarak ve bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin bölünmez ve birbirleriyle bağımlı olduğunu ve gelişmeyi sağlamak için kişisel, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların uygulanmasına, ilerletilmesine ve korunmasına aynı özeni ve gerekli dikkati göstermek gerektiğini, ve bu bakımdan, bazı insan haklarını ve temel özgürlükleri kullanmanın diğer bazı insan haklarını ve temel özgürlükleri inkar etmeyi haklı gösteremeyeceğini kabul ederek,

Uluslararası barış ve güvenliğin, gelişme hakkının gerçekleştirilmesi için temel unsurlar olduğunu dikkate alarak,

Silahsızlanma ve gelişme arasında yakın bir ilişki olduğunu ve silahsızlanma alanındaki ilerlemenin, gelişme alanında önemli çapta ilerleme sağlayacağını ve silahsızlanma tedbirleri yoluyla tasarruf edilecek kaynakların bütün halkların ve bu arada özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmesine ve iyiliğine ayrılması gerektiğini yeniden teyit ederek,

Gelişme sürecinde insanının merkezi bir konumda yer aldığını ve bu nedenle gelişme politikalarının insanı gelişmenin asli unsuru ve yararlanıcısı yapması gerektiğini kabul ederek, Halkların ve bireylerin gelişmesinin yararına olan şartların yaratılmasında asıl sorumluluğun kendi Devletlerine ait olduğunu kabul ederek, İnsan haklarının ilerletilmesi ve korunması için uluslararası düzeyde gösterilen çabaların yeni bir uluslararası ekonomik düzen kurulması çabaları ile desteklenmesi gerektiğinin farkında olarak,

Gelişme hakkının vazgeçilmez bir insan hakkı olduğunu ve gelişme sağlanması için fırsat eşitliğinin hem uluslar ve hem de ulusu oluşturan bireyler bakımından bir hak olduğunu teyit ederek,

Aşağıdaki Gelişme Hakkına dair Bildiri'yi ilan eder:

1. Madde

1. Gelişme hakkı, her insanın ve bütün halkların, bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak gerçekleşeceği bir ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal gelişmeye katılma, katkıda bulunma ve bundan yararlanma hakkına sahip olması nedeniyle, vazgeçilmez bir insan hakkıdır.

2. Bir insan hakkı olarak gelişme ayrıca, İnsan Haklarına dair her iki Uluslararası Sözleşmenin hükümleri çerçevesinde bütün doğal zenginlikler ve kaynaklar üzerinde tam egemenlik gibi vazgeçilmez haklarını kullanmak da dahil, halkların self-determinasyon hakkının tam olarak gerçekleştirilmesini de ifade eder.

2. Madde

1. Birey, gelişmenin temel öznesidir; ve birey gelişme hakkına faal olarak katılır ve bu haktan yararlanır.

2. Her insanın gelişme konusunda, insan haklarına ve temel özgürlüklere tam olarak saygı gösterilmesi gereği ile birlikte, bireyin serbestçe ve bütünüyle gelişmesini sağlayacak bir topluma karşı ödevlerini de dikkate alan bireysel ve kolektif bir sorumluluğu vardır; bu nedenle bireyler gelişme için uygun bir siyasal, sosyal ve ekonomik düzenin sağlanmasına ve korunmasına çalışırlar.

3. Devletlerin, nüfusun tamamının ve bütün bireylerin faal, serbest ve belirleyici surette gelişmeye katılmaları ve bundan kaynaklanan menfaatlerin adil bir biçimde dağıtılması esasına dayanan, ve nüfusun tamamının ve bütün bireylerin refahını sürekli olarak geliştirmeyi amaçlayan ulusal gelişme politikalarını formüle etme yetkisi ve görevi vardır.

3. Madde

1. Devletler, gelişme hakkının gerçekleştirilmesine elverişli ulusal ve uluslararası şartların yaratılması konusunda birinci derecede sorumluluğa sahiptir.

2. Gelişme hakkının gerçekleştirilmesi, Devletler arasında Birleşmiş Milletler Şartı'na uygun olarak, dostane ilişkiler ve işbirliği ile ilgili uluslararası prensiplere tam olarak saygı gösterilmesini gerektirir.

3. Gelişmenin sağlanmasında ve gelişmenin önündeki engellerin tasfiye edilmesinde Devletlerin birbirleriyle işbirliği yapma ödevi vardır. Devletler, eşit egemenlik, karşılıklı bağımlılık, karşılıklı menfaat ve bütün Devletler arasında işbirliği esasına dayanan yeni bir uluslararası ekonomik düzeni geliştirecek ve ayrıca insan haklarının gözetilmesini ve gerçekleştirilmesini teşvik edecek tarzda yetkilerini kullanır ve görevlerini yerine getirir.

4. Madde

1. Gelişme hakkının tam olarak gerçekleşmesini kolaylaştırmak için, Devletlerin, uluslararası gelişme politikalarını formüle etmek üzere kendi başlarına veya kolektif olarak tedbirler alma görevi vardır.

2. Gelişmekte olan ülkelerin daha hızlı bir biçimde gelişmelerini sağlamak için devamlı faaliyet göstermek gereklidir. Gelişmekte olan ülkelerin kendilerinin gösterdikleri çabaları tamamlamak üzere, her alanda gelişmelerini kolaylaştıracak araç ve imkanların bu ülkelere sağlanmasında etkili bir uluslararası işbirliği yapılır.

5. Madde

Devletler, halkların ve bireylerin insan haklarının, sömürgecilik, yeni sömürgecilik, apartheid, her türlü ırkçılık ve ırk ayrımcılığı, yabancı bir ülkenin hakimiyeti ve işgali, ulusal egemenliğe, ulusal birliğe ve ülke bütünlüğüne yönelik saldırılar ve tehditler ile savaş tehditleri gibi durumların sebep olduğu kitlesel ve hayasız ihlallerden ve, halkların temel hakkı olan self-determinasyon hakkını tanımayı reddeden tutumlardan arındırmak için kararlı tedbirler alır.

6. Madde

1. Bütün Devletler, ırk, cinsiyet, dil veya din gibi ayrımlar gözetmeden, herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine her yerde saygı gösterilmesini ve korunmasını geliştirmek, teşvik etmek ve güçlendirmek amacıyla işbirliği yapar.

2. Bütün insan hakları ve temel özgürlükler bölünmezdir ve birbirine bağımlıdır; kişisel, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların uygulanmasına, sağlanmasına ve korunmasına aynı dikkat ve acil hassasiyet gösterilir.

3. Devletler gelişme önündeki, kişisel ve siyasal haklar ile, ekonomik, sosyal ve kültürel haklara saygı gösterilmemesinden kaynaklanan engelleri tasfiye etmek için tedbirler alır.

7. Madde

Bütün Devletler, uluslararası barış ve güvenliğin kurulmasını, sürdürülmesini ve güçlendirilmesini gözetir, ve bu amaçla, etkili bir uluslararası denetim altında genel ve bütünsel silahlı savaşın gerçekleştirilmesi ile birlikte, etkili silahlı savaşmadan ötürü tasarruf edilen kaynakların her alandaki gelişmeye, özellikle gelişmekte olan ülkelerin gelişmesine kullanılması için ellerinden gelen çabayı gösterirler.

8. Madde

1. Devletler, gelişme hakkının gerçekleştirilmesi için ulusal düzeyde gerekli her türlü tedbiri almayı ve herkesin temel kaynaklara, eğitime, sağlık hizmetlerine, yiyeceğe, barınmaya, iş ve adil bir gelir dağılımına sahip olmasını sağlamayı taahhüt eder. Gelişme sürecinde kadınların faal bir role sahip olmalarını sağlamak için etkili tedbirler alınır. Her türlü toplumsal adaletsizliği ortadan kaldırmak amacıyla, gerekli ekonomik ve sosyal reformlar yapılır.

2. Devletler, gelişmenin ve bütün insan haklarının tam olarak gerçekleşmesinin önemli bir unsuru olan halkı her alanda katılmaya teşvik eder.

9. Madde

1. Bu Bildiri'de düzenlenen gelişme hakkının her unsuru bölünmez ve birbirine bağımlı olup her unsur bir bütün içinde ele alınır.

2. Bu Bildiri'deki hiç bir hüküm, Birleşmiş Milletlerin amaçlarına ve prensiplerine aykırı olduğu, veya Devletlere, gruplara veya kişilere İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde ve İnsan Haklarına dair Sözleşmelerde yer alan hakların ihlal edilmesini amaçlayan faaliyetlerde bulunmaya veya katılmaya hak tanıdığı şeklinde yorumlanamaz.

10. Madde Gelişme hakkının tam olarak kullanılmasını ve geliştirilmesini sağlamak için, ulusal ve uluslararası düzeylerde politikaların formüle edilmesi, kabul edilmesi ve uygulanması, yasal ve diğer tedbirlerin alınması için gerekli işlemler yapılır." (Url-17).

Ek-5

“1.3.8. ULUSAL VEYA ETNİK, DİNSEL VEYA DİLSEL AZINLIKLARA MENSUP OLAN KİŞİLERİN HAKLARINA DAİR BİLDİRİ

Genel Kurulunun 20 Aralık 1993 tarihli ve 47/135 sayılı Kararıyla ilan edilmiştir.

BAŞLANGIÇ

Genel Kurul, Birleşmiş Milletlerin temel amaçlarından birinin, Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edildiği üzere ırk, cinsiyet, dil veya din gibi bir ayrımcılığa tabi tutmaksızın herkesin

insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygıyı teşvik etme ve geliştirme olduğunu yeniden teyit ederek,

Temel insan haklarına, insanlık onuruna ve insanın değerine, erkekler ve kadınlar ile küçük-büyük bütün ulusların eşit haklara sahip olduklarına dair inancını yeniden teyit ederek,

Birleşmiş Milletler Şartı'nda, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nde, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye edilmesine dair uluslararası Sözleşme'de, Kişisel ve Siyasal Haklar uluslararası Sözleşmesi'nde, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar uluslararası Sözleşmesi'nde, Din veya Inanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye edilmesine dair Bildiri'de, ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ve ayrıca evrensel veya bölgesel düzeyde kabul edilmiş olan ve Birleşmiş Milletler Üyesi Devletlerin kendi aralarında meydana getirmiş oldukları diğer uluslararası belgelerde yer alan prensiplerin gerçekleştirilmesini sağlamayı arzu ederek,

Kişisel ve Siyasal Haklar uluslararası Sözleşmesi'nin etnik, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup olan kişilerin hakları ile ilgili Yirmi yedinci maddesindeki hükümlerden esinlenerek,

Ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup kişilerin haklarının korunmasının ve geliştirilmesinin, içinde yaşadıkları Devletin siyasal ve sosyal istikrarına katkıda bulunacağını dikkate alarak,

Bir bütün olarak toplumsal gelişme içinde ve hukukun üstünlüğüne dayanan demokratik bir yapıda bütünleyici bir parça olarak ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup olan kişilerin haklarını sürekli bir biçimde geliştirmenin ve gerçekleştirmenin halklar ile Devletler arasında dostluğu ve işbirliğini güçlendirmeye katkıda bulunacağını vurgulayarak,

Azınlıkların korunmasında Birleşmiş Milletlerin önemli bir rol oynayabileceğini dikkate alarak, Birleşmiş Milletler sistemi içinde, özellikle İnsan Hakları Komisyonu'nun, Azınlıkların korunması ve Ayrımcılığın Önlenmesi AltKomisyonu'nun, İnsan Hakları uluslararası Sözleşmeleri ve ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup kişilerin haklarının korunması ve geliştirilmesi ile ilgili diğer uluslararası insan hakları belgelerine göre kurulmuş olan organların bugüne kadar yaptıkları işi akılda tutarak,

Azınlıkların korunmasında ve ulusal veya etnik, dinsel veya dinsel azınlıklara mensup kişilerin haklarının geliştirilmesi ve korunmasında Hükümetler arası örgütler ile hükümetlerdışı örgütlerin önemli işler yapmış olduklarını dikkate alarak, Ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup kişilerin hakları konusunda uluslararası insan hakları belgelerinin etkili bir biçimde uygulanmasını daha fazla güvence altına alma ihtiyacını kabul ederek,

Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıkların Korunmasına dair Bildiri'yi ilan eder:

1. Madde

Azınlıkların korunması

1. Devletler, kendi ülkeleri üzerindeki azınlıkların varlığını ve ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel kimliklerini korur ve bu kimlikleri geliştirmeleri için gerekli şartların oluşmasını teşvik eder.

2. Devletler bu amacın gerçekleştirilmesi için gerekli yasal ve diğer tedbirleri alır.

2. Madde

Azınlıklara mensup olan kişilerin hakları

1. (Bundan sonra azınlıklara mensup olan kişiler şeklinde geçecek olan) ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel azınlıklara mensup kişiler, özel veya kamusal yaşamda hiç bir müdahaleye veya hiç bir ayrımcılığa maruz kalmadan ve serbestçe kendi kültürlerini yaşama, kendi dinlerinde ibadet etme ve uygulamada bulunma ve kendi dillerini kullanma hakkına sahiptir.

2. Azınlıklara mensup olan kişiler kültürel, dinsel, sosyal, ekonomik ve kamusal yaşama etkili bir biçimde katılma hakkına sahiptir.

3. Azınlıklara mensup olan kişiler ulusal düzeyde ve uygun olduğu takdirde, mensubu oldukları azınlıklarla veya üzerinde yaşadıkları bölgelerle ilgili olarak bölgesel düzeyde verilen kararlara ulusal mevzuata aykırı olmayacak bir tarzda etkili bir biçimde katılma hakkına sahiptir.

4. Azınlıklara mensup olan kişiler kendi örgütlerini kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

5. Azınlıklara mensup olan kişiler hiç bir ayrımcılığa maruz kalmadan, kendi grubunun diğer üyeleriyle ve başka azınlıklara mensup kişilerle, ve ayrıca hudut komşusu diğer Devletlerin ulusal veya etnik, dinsel veya dilsel başlarla bağlı oldukları vatandaşlarıyla serbest ve barışçıl ilişkiler kurma ve bu ilişkileri sürdürme hakkına sahiptir.

3. Madde

Örgütlenme özgürlüğü; hakları kullanmaktan ötürü zarara uğramama

1. Azınlıklara mensup olan kişiler, bu Bildiri'de yer alan haklar da dahil sahip oldukları hakları, hiç bir ayrımcılığın maruz kalmadan kendi başlarına veya mensup oldukları grubun diğer üyeleri ile birlikte kullanabilirler.

2. Bu Bildiri'de yer alan hakların kullanılması veya kullanılmaması bir azınlığa mensup olan her hangi bir kişi için hiç bir olumsuz sonuç doğurmaz.

4. Madde

Devletler tarafından alınacak tedbirler

1. Devletler gerektiği takdirde, azınlıklara mensup olan kişilerin bütün insan haklarını ve temel özgürlükleri hiç bir ayrımcılığa maruz kalmadan tam ve etkili bir biçimde ve hukuk önünde tam bir eşitlik içinde kullanabilmelerini sağlayacak tedbirler alır.

2. Devletler, azınlıklara mensup kişilerin kendi özelliklerini ifade edebilmelerini ve ulusal hukuku ihlal eden ve uluslararası standartlara aykırı bulunan özel bazı uygulamalar hariç

kendi kültürlerini, dillerini, dinlerini, geleneklerini ve örf ve adetlerini geliştirmeleri için gerekli şartları yaratmak amacıyla tedbirler alır.

3. Devletler, mümkün olduğu kadar, azınlıklara mensup kişilerin ana dillerini öğrenmeleri veya ana dillerinde eğitim almaları için yeterli imkanlara sahip olabilecekleri gerekli tedbirleri alır.

4. Devletler gerektiği takdirde, kendi ülkelerinde varolan azınlıkların tarih, gelenekler, dil ve kültürleri ile ilgili bilgiler almalarını özendirmek için eğitim alanında tedbirler alır. Azınlıklara mensup olan kişiler, toplumun bütünü hakkında bilgi edinebilmek için yeterli imkanlara sahip olurlar.

5. Devletler, azınlıklara mensup kişilerin ülkenin ekonomik kalkınmasına ve gelişmesine tam olarak katılabilmelerini sağlayacak tedbirleri almayı kabul eder.

5. Madde

Ulusal politikalar ve planlar

1. Ulusal politikalar ve programlar, azınlıklara mensup olan kişilerin meşru menfaatlerini dikkate alarak planlanır ve uygulanır.

2. Devletler arasında yapılan işbirliği ve yardım programları azınlıklara mensup kişilerin meşru menfaatlerini dikkate alarak planlanır ve uygulanır.

6. Madde

Bilgi alışverişi ve güven-artırma

Devletler, karşılıklı anlayış ve güveni geliştirmek amacıyla bilgi ve tecrübe alış verişi yapmak gibi, azınlıklara mensup kişilerle ilgili sorunlar hakkında işbirliği yapar.

7. Madde

İşbirliği yapma ödevi Devletler bu Bildiri'de yer alan haklara saygının geliştirilmesi amacıyla işbirliği yapar.

8. Madde

Devletlerin egemen eşitliği, ülke bütünlüğü ve siyasal bağımsızlıklarına dair prensiplerin korunması

1. Bu Bildiri'deki hiç bir hüküm, azınlıklara mensup kişiler bakımından Devletlerin uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmesini engellemez. Devletler, özellikle taraf oldukları uluslararası Sözleşmelerden ve antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini iyi niyetle yerine getirir.

2. Bu Bildiri'de yer alan hakların kullanılması, evrensel olarak tanınmış olan insan hakları ve temel özgürlüklerin herkes tarafından kullanılmasına engel olamaz.

3. Bu Bildiri'de yer alan hakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak için Devletler tarafından alınan tedbirler, hemen ilk bakışta İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde bulunan eşitlik prensibine aykırı görülmez.

4. Bu Bildiri'deki hiç bir hüküm, Devletlerin egemenliği, eşitliği, ülke bütünlüğü ve siyasi bağımsızlığı şeklindeki Birleşmiş Milletlerin amaçlarına ve prensiplerine aykırı düşecek faaliyetlere izin verecek şekilde yorumlanamaz.

9. Madde

Birleşmiş Milletlerin rolü Birleşmiş Milletler içindeki uzman kuruluşlar ve diğer örgütler, kendilerinin ihtisas alanlarına girdiği ölçüde, bu Bildiri'de yer alan hakların ve prensiplerin tam olarak gerçekleştirilmesine katkıda bulunurlar. (Url-18).

Ek-6

“1.3.7. Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri

Genel Kurulunun 25 Kasım 1981 tarihli ve 36/55 sayılı

Kararıyla ilan edilmiştir.

BAŞLANGIÇ

Genel Kurul, Birleşmiş Milletler Şartı'nın temel prensiplerinden birinin, her insanın doğasında bulunan insanlık onuru ile eşitlik olduğunu, ve bütün Üye Devletlerin ırk, cinsiyet, dil veya din ayrımcılığı yapmaksızın herkesin insan haklarına ve temel özgürlüklerine her yerde saygı gösterilmesini ve uyulmasını sağlamak ve teşvik etmek için Teşkilatla birlikte ayrı ayrı veya ortaklaşa faaliyette bulunma taahhüdünü altına girdiklerini dikkate alarak,

İnsan Hakları Evrensel Bildiri'nin ve İnsan Haklarına dair uluslararası Sözleşmelerin ayrımcılık yapmama ve hukuk önünde eşitlik prensipleri ile düşünce, vicdan, din ve inanç özgürlüğünü ilan ettiğini dikkate alarak,

İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, özellikle düşünce, vicdan, din ve her türlü inanç özgürlüğüne kayıtsız kalmanın ve bu özgürlükleri ihlal etmenin, doğrudan veya dolaylı olarak, bilhassa diğer Devletlerin iç işlerine yabancı müdahalesi olarak kullanıldığı ve haklar ve uluslar arasındaki nefretin tuttuğu yerlerde savaşları ve insanlığa büyük acıları beraberinde getirdiğini dikkate alarak,

Din veya inanç, inancını açıklayan bir kimsenin yaşam anlayışının temel unsurlardan biri olduğunu ve bu din veya inanç özgürlüğüne bütünüyle saygı gösterilmesi ve güvence altına alınması gerektiğini dikkate alarak,

Din ve inanç özgürlüğü ile ilgili konularda anlayışın, hoşgörünün ve saygının ilettilmesinin, ve din veya inancın Birleşmiş Milletler Şartı'yla, Birleşmiş Milletlerin ilgili diğer belgeleriyle ve bu Bildiri'nin amaçları ve prensipleriyle bağdaşmayacak hedefler için kullanılmasının kabul edilemezliğini sağlamanın temel olduğunu dikkate alarak,

Din ve inanç özgürlüğünün ayrıca dünya barışı, sosyal adalet ve halklar arasında dostluk hedeflerine varılmasına, ve sömürgecilik ve ırksal ayrımcılıkla ilgili ideolojilerin ve uygulamaların tasfiye edilmesine katkıda bulunacağını dikkate alarak,

Birleşmiş Milletler ve onun uzman kuruluşlarının himayesinde kabul edilen ve yürürlüğe girme durumunda bulunan her türlü ayrımcılığın tasfiye edilmesine dair Sözleşmelerin tatmin edici olduklarını kaydederek,

Din veya inanç konularında dünyanın bazı bölgelerinde hala hoşgörüsüzlük gösterilmesinden ve ayrımcılık bulunmasından kaygı duyarak, Hangi biçimde ve görünümde olursa olsun, bu tür hoşgörüsüzlüklerin süratle tasfiye edilmesi ve din veya inanç sebebiyle ayrımcılık yapılmasının önlenmesi ve bununla mücadele edilmesi için gerekli bütün tedbirleri almaya karar vererek,

Din veya Inanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlüğün ve Ayrımcılığın Tasfiye edilmesine dair bu Bildiri'yi ilan eder:

1. Madde

Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü

1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, bir dine veya dilediği bir inanca sahip olma ve dinini veya inancını kendi başına veya başkaları ile birlikte toplu olarak ve aleni veya gizli bir biçimde ibadet etme, gereklerine uyma, uygulama ve öğretme yoluyla açışa vurma özgürlüğünü de içerir.

2. Hiç kimse bir dine veya dilediği inancına sahip olma özgürlüğünü zedeleyecek bir zorlamaya maruz bırakılamaz.

3. Bir kimsenin dinini veya inancını açışa vurma özgürlüğü, sadece hukuken öngörülen ve kamu güvenliğini, kamu düzenini, sağlığı, ahlakı veya başkalarının temel hak ve özgürlüklerini korumak için gerekli olduğu ölçüde sınırlamalara tabi tutulabilir.

2. Madde

Ayrımcılık yasağı

1. Hiç kimse din veya başka bir inancı sebebiyle bir Devlet, bir kurum, bir kişi veya kişi grubu tarafından ayrımcılığa maruz bırakılamaz.

2. Bu Bildiri'nin amacı bakımından "din veya inanca dayanan hoşgörüsüzlük ve ayrımcılık" deyimini, eşitlik üzerine kurulu bulunan insan haklarının ve temel özgürlüklerin tanınmasını, kullanılmasını veya bunlardan yararlanılmasını hükümsüz kılma veya zedeleme amacı taşıyan veya bu sonucu doğuran, din veya inanca dayalı bir farklılaştırma, dışlama, kısıtlama veya ayrıcalık tanıma anlamına gelir.

3. Madde

Din veya inanca dayanan ayrımcılığın anlamı İnsanlar arasında din veya inanca dayanan bir ayrımcılık, insanlık onuruna karşı bir aşağılama ve Birleşmiş Milletler Şartı'nın prensiplerini inkar oluşturur; bu ayrımcılık, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde ilan edilen ve İnsan Hakları uluslararası Sözleşmelerinde ayrıntılı bir biçimde düzenlenen insan haklarının ve temel özgürlüklerini ihlal ettiği ve uluslar arasında dostane ve barışçıl ilişkilere karşı bir engel olduğu için yasaklanır.

4. Madde

Din veya inanca dayanan ayrımcılığı önleme ve tasfiye etme yükümlülüğü

1. Bütün Devletler, kişisel, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel yaşamın her alanında insan haklarının ve temel özgürlüklerinin tanınması, kullanılması ve bunlardan yararlanması sırasında din ve inanca dayanan ayrımcılığı önlemek ve tasfiye etmek için etkili tedbirler alır.

2. Bütün Devletler, bu tür ayrımcılığı yasaklamak için gerektiği takdirde mevzuat çıkarmak veya değiştirmek de dahil, din veya bu konudaki diğer inançlara dayanan hoşgörüsüzlükle mücadele etmek üzere gerekli bütün tedbirleri almak için her türlü çabayı gösterir.

5. Madde

Çocuğun Hakları

1. çocukların anne ve babaları, eğer varsa vasileri kendi dinlerine veya inançlarına ve kendi inançları doğrultusunda çocuklarının yetişmelerini istedikleri ahlak eğitime uygun bir tarzda aile içindeki yaşamı düzenleme hakkına sahiptir.

2. Her çocuk, din veya inanç konularında anne ve babasının, ve varsa vasisinin dileğine uygun olan bir eğitime ulaşma hakkından yararlanır; çocuklar, kendi anne ve babasının veya vasisinin dileğine aykırı bir din veya inanç öğretimi almaya zorlanamaz; bu konuda çocukların yüksek menfaatleri, yönlendirici bir prensiptir.

3. Çocuklar, din veya inanca dayanan her türlü ayrımcılığa karşı korunur. Çocuklar anlayış, hoşgörü, halklar arasında dostluk ve evrensel kardeşlik, başkalarının din veya inanç özgürlüğüne saygı ruhu ile bütün enerjisini ve yeteneklerini insan kardeşlerinin hizmetine sunması gerektiği bilinci içinde yetiştirilir.

4. Anne ve babasının veya bir vasisinin bakımı altında bulunmayan çocukların din veya inançları konusunda, kendi ifade ettikleri dilekleri veya onların dileklerini gösteren başka belirtiler dikkate alınır; çocukların yüksek menfaatleri, yönlendirici bir prensiptir.

5. Çocuğun içinde yetiştirildiği bir din veya inancın uygulamaları, bu Bildiri'nin birinci maddesinin üçüncü fıkrası dikkate alınarak, çocuğun fiziksel veya ruhsal sağlığına veya tam olarak gelişmesine zarar verici olamaz.

6. Madde Düşünce, vicdan veya inanç özgürlüğünün içeriği Düşünce, vicdan, din veya inanç özgürlüğü bu Bildiri'nin birinci maddesine uygun olarak, ve birinci maddenin üçüncü fıkrası hükümleri çerçevesinde, başka özgürlüklerin yanında,

Aşağıdaki özgürlükleri de içerir.

a) Bir din veya inanç ile bağlantılı olarak, ibadet etme veya toplanma, ve bu amaç için gerekli yerleri kurma ve kullanma;

b) Gerekli vakıf veya insancıl amaçlı kurumlar kurma ve bunları işletme;

c) Bir dinin veya inancın törenlerine veya geleneklerine ilişkin gerekli araçları ve materyalleri yeterli ölçüde yapma, alma ve kullanma;

d) Bu alanla ilgili yayımları yazma, yayınlama ve dağıtma;

e) Bir din veya inancın öğretimini, bu amaçlar için uygun yerlerde yapma;

f) Bireylerden ve kurumlardan gönüllü mali yardım vermelerini isteme ve alma;

g) Bir dinin veya inancın gerekleri ve standartları bakımından uygun olan liderleri yetiştirme, atama, seçme ve yerini alacak olanı belirleme;

h) Bir kimsenin dininin veya inancının kurallarına uygun olarak dinlenme günlerine ve bayram tatillerine ve törenlerine uygun davranma;

i) Ulusal ve uluslararası düzeyde, din ve inanç konularında bireyler ve topluluklarla iletişim kurma ve sürdürme;

7. Madde

Hakların iç hukukla olan ilişkisi Bu Bildiri'de yer verilen haklar ve özgürlükler, herkesin bu hakları ve özgürlükleri uygulamada kullanabilmesini sağlayacak şekilde ulusal mevzuatta düzenlenir.

8. Madde

Hakların uluslararası belgelerle ilişkisi Bu Bildiri'deki hiç bir hüküm, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile İnsan Haklarına dair uluslararası Sözleşmelerde tanımlanan bir hakkı kısıtlayıcı veya kullanımını durdurucu bir şekilde yorumlanamaz. “(Ur1-19).

Ek-7

“BM Engelli Hakları Sözleşmesi

Türkiye tarafından imzalanan, toplam 50 maddeden oluşan ve taraf olan devletlere, engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve onların yaşam standartlarını yükseltmek gibi yükümlülükler getiren sözleşmenin tam metni şu şekildedir:

ENGELLİLERİN HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME ÖZÜRLÜ KİŞİLERİN HAKLARI SÖZLEŞMESİ

Giriş

İşbu Sözleşme'ye Taraf Olan Devletler,

(a) Birleşmiş Milletler Şartı'nın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olarak kabul ettiği ve insanlık ailesine mensup tüm bireylerin doğuştan sahip olduğu onur, değer ve eşit ve devredilmez hakları akılda tutarak ,

(b) Birleşmiş Milletler'in İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve Uluslar arası İnsan Hakları Sözleşmesi ile tanınan hak ve özgürlüklere herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın herkesin sahip olduğunu kabul ve ilan ettiğini göz önünde bulundurarak ,

(c) Tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel, bölünmez, birbiriyle bağlantılı ve karşılıklı bağımlı olma niteliği ile özörlü bireylerin bu haklardan herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın yararlanmalarının güvence altına alınması gerekliliğini teyit ederek ,

(d) Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ni, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ni, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, İşkence ve Diğer İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'yi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve Uluslararası Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Korunması Sözleşmesi'ni akılda tutarak ,

(e) Özörlülüğün evrilen bir kavram olduğunu ve özörlülük durumunun, yoksunluğu olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul ederek ,

(f) Özörlülük için Dünya Eylem Programı ve Özörlülük için Fırsat Eşitliğinin Sağlanmasına Yönelik Standart Kurallar'da yer alan ilke ve politika önerilerinin özörlülere fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde politikaların, planların, programların ve eylemlerin geliştirilmesi, tasarlanması ve değerlendirilmesine katkısını göz önünde bulundurarak ,

(g) Özörlülüğe ilişkin konuların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili stratejilerin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınması gereğini vurgulayarak ,

(h) Bir kişinin özürlü olduğu için ayrımcılığa maruz kalmasının her bireyin doğuştan sahip olduğu insanlık onuru ve değerinin de ihlal edilmesi anlamına geldiğini kabul ederek,

(i) Bunun yanı sıra , özürlü bireylerin çeşitliliğini kabul ederek ,

(j) Daha yoğun desteğe ihtiyacı olan özürlüler dahil olmak üzere, tüm özürlüler için insan haklarının güçlendirilmesi ve korunması gerekliliğini kabul ederek ,

(k) Çeşitli tedbirler ve araçların varlığına rağmen özürlü kişilerin topluma eşit bireyler olarak katılmaları önündeki engellerin halen daha varolmaya devam ettiği ve dünyanın her yerinde özürlü bireylerin insan hakları ihlallerine maruz kaldıkları gerçeğinden kaygı duyarak ,

(l) Özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerde özürlülerin yaşam koşullarının geliştirilmesinde uluslararası işbirliğinin önemini bilincinde olarak ,

(m) Özürlülerin toplumun refah ve çeşitliliğine yaptıkları ve yapabilecekleri katkıyı ve özürlüleri insan haklarını ve temel özgürlükleri tam kullanmaya ve topluma tam katılmaya teşvik etmenin onların toplumsal aidiyetlerine, toplumun insani, sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasına ve yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacağını kabul ederek ,

(n) Kendi seçimlerini yapma özgürlüğü de dahil olmak üzere özürlülerin bireysel özerkliğinin ve bağımsızlığının önemini kabul ederek ,

(o) Özürlülerin kendilerini doğrudan ilgilendirenler de dâhil olmak üzere politika ve programlarla ilgili karar alma süreçlerine etkin olarak katılabilmeleri gerektiğini dikkate alarak ,

(p) Irk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka fikir, ulusal, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir statü bakımından birden fazla nedene dayalı olarak ve bu nedenle daha ağırlaştırılmış bir ayrımcılığa maruz kalan özürlülerin karşılaştığı zor koşullardan kaygı duyarak ,

(q) Özürlü kadınların ve kızların hem ev içinde hem de ev dışında şiddete uğramaya, yaralanmaya veya istismara, ihmale, ihmalkar muameleye, kötü muameleye veya sömürüye karşı daha büyük bir risk altında oldukları gerçeğinin farkında olarak ,

(r) Özürlü çocukların diğer çocuklarla eşit koşullar altında tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanması gereğini kabul ederek ve bu bağlamda Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Taraf Devletlerin üstlendiği yükümlülükleri yeniden hatırlatarak ,

(s) Özürlülerin insan hak ve temel özgürlüklerinden tam yararlanmasını teşvike yönelik çabaların toplumsal cinsiyet perspektifini de içermesi gerektiğini vurgulayarak,

(t) Özürlülerin büyük çoğunluğunun yoksulluk koşullarında yaşadığının altını çizerek ve bu bakımdan, yoksulluğun özürlüler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmenin kritik önemini kabul ederek ,

(u) Şart'ta yer alan amaç ve ilkelere saygı üzerine kurulu barış ve güvenlik ortamının ve yürürlükteki insan hakları belgelerine riayet edilmesinin özellikle silahlı çatışma ve işgal koşullarında özürllülerin korunması için vazgeçilmez olduğunu akıldan çıkarmayarak ,

(v) Özürllülerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden eksiksiz yararlanmasını sağlamak için fiziki, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin önemini kabul ederek ,

(w) Diğer bireylere ve ait olduğu topluma karşı görevleri bulunan bireyin Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nde tanımlanan hakların güçlendirilmesi ve bu haklara riayet edilmesi için çaba gösterme yükümlülüğü altında olduğunun farkında olarak ,

(x) Ailenin toplumun doğal ve temel birimi olduğu ve toplum ve Devlet tarafından korunması gerektiğinin ve özürllülerin tüm insan haklarından tam ve eşit ölçüde yararlanabilmesinin sağlanabilmesi için özürllüler ile aile bireylerinin mutlaka koruma ve destek alması gerektiğinin bilincinde olarak ,

(y) Özürllülerin haklarını ve onurunu güçlendiren ve koruyan kapsamlı bir uluslararası sözleşmenin özürllülerin ağır sosyal dezavantajlarının ortadan kaldırılmasına ve onların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlara eşit fırsatlarla katılımının teşvik edilmesine, hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir katkı sağlayacağına ikna olarak,

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

Madde 1

Amaç

Bu Sözleşme'nin amacı, özürllülerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik etmek, korumak ve sağlamak ve varlıklarına içkin onura saygıyı güçlendirmektir.

Özürllü kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir.

Madde 2

Tanımlar

İşbu Sözleşme'nin amaçları açısından;

”İletişim” erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojisi dahil dilleri, metin gösterimini, Braille alfabeti kullanarak ve dokunarak iletişimi, büyük harflerle baskıyı, yazılı, işitsel ve erişilebilir çoklu medyayı, sade dili, normal okumayı, beden dilini, diğer tür, biçem ve araçlarla gerçekleşen iletişimi içermektedir;

“Dil” sözlü dili, işaret dilini ve sözlü olmayan diğer dilleri kapsamaktadır;

“Özürllülüğe dayalı ayrımcılık” siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde özürllülüğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Özürllülüğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar.

“Makul düzenleme” , özürllülerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, ölçsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder.

“Evrensel tasarım” ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir ek tasarıma veya düzenlemeye gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilir şekilde tasarlanmasıdır. “Evrensel tasarım” gerek duyulduğu takdirde bazı özürllü grupları için ihtiyaç duyulan yardımcı cihazların tasarımını zorunluluğunu da dışlamayacaktır.

Madde 3

Genel İlkeler

İşbu Sözleşme şu ilkelere dayanacaktır:

- (a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin varlıklarına içkin olan insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;
- (b) Ayrımcılık yapılmaması;
- (c) Özürllülerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması;
- (d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve özürllülerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;
- (e) Fırsat eşitliği;
- (f) Erişilebilirlik/ulaşılabilirlik;
- (g) Kadın ve erkekler arasında eşitlik;
- (h) Özürllü çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması.

Madde 4

Genel Yükümlülükler

1. Taraf Devletler özürllülüğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa izin vermeksizin tüm özürllülerin insan hak ve temel özgürlüklerinin eksiksiz olarak yaşama geçirilmesini sağlamak ve özürllülerin hak ve özgürlüklerini güçlendirmekle yükümlüdür. Bu amaç doğrultusunda taraf Devletler şunları taahhüt etmektedir:

(a) Bu Sözleşme'de tanınan hakların uygulanması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer tedbirleri almayı;

(b) Yürürlükte mevcut, özürllüer aleyhinde ayrımcılık teşkil eden yasalar, düzenlemeler, gelenekler ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan kaldırmak için gerekli olan, yasama faaliyetleri dahil uygun tüm tedbirleri almayı;

(c) Tüm politika ve programlarda özürllüerinin insan haklarının korunmasını ve güçlendirilmesini dikkate almayı;

(d) Bu Sözleşme'yle bağdaşmayan eylemler veya uygulamalardan kaçınmayı ve kamu kurum ve kuruluşlarının bu Sözleşme'ye uygun davranmalarını sağlamayı;

(e) Kişiler, örgütler veya özel teşebbüslerin özürllülüğe dayalı ayrımcı uygulamalarını engellemek için gerekli tüm uygun tedbirleri almayı;

(f) Standartlar ve rehber ilkelerin geliştirilmesinde Sözleşme'nin ikinci maddesi'nde tanımlandığı gibi evrensel tasarımdan yararlanılması ve özürllüerinin özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere evrensel olarak tasarlanmış ve mümkün olduğunca az değişikliği ve düşük maliyeti gerektiren ürünler, hizmetler, ekipman ve tesislerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi;

(g) Maliyeti karşılanabilir teknolojilere öncelik vererek bilgi ve iletişim teknolojileri, hareket kolaylaştırıcı araçlar, yardımcı teknolojiler gibi özürllüerine yönelik yeni teknolojilerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi;

(h) Özürllüerine yeni teknolojiler dahil hareket kolaylaştırıcı araçlara, yardımcı teknolojilere ve bunların beraberindeki diğer yardımcı ve destekleyici hizmetler ile tesislere ilişkin erişim bilgilerinin sağlanması,

(i) Özürllüerle çalışan meslek sahipleri ve yönetici personelin bu Sözleşme'de tanınan haklara ilişkin eğitiminin geliştirilmesi ve böylece bu haklarla güvence altına alınan destek ve hizmetlerin iyileştirilmesi;

2. Taraf Devletler ekonomik, sosyal ve kültürel haklarla ilgili olarak kaynakları ölçüsünde azami tedbirleri almayı ve gerektiğinde uluslararası işbirliği çerçevesinde özürllüerinin bu haklardan tam olarak yararlanmasını aşamalı olarak sağlamak için işbu Sözleşme'de yer alan ve uluslararası hukuka göre derhal uygulanması gereken yükümlülükleri yerine getirmeyi taahhüt eder.

3. Taraf Devletler işbu Sözleşme'nin uygulanmasını sağlayacak yasalar ve politikaların geliştirilmesi ve yaşama geçirilmesi ile özürllüerine ilişkin diğer karar alma süreçlerinde özürllü çocuklar da dahil olmak üzere özürllüerine onları temsil eden örgütler aracılığıyla sürekli danışacak ve etkin bir şekilde bu sürece dahil edeceklerdir.

4. Bu Sözleşme'deki hiçbir hüküm özürllü kişilerin haklarının sağlanması bakımından daha elverişli nitelikte olan ve taraf Devlet'in yasalarında veya taraf Devlet'in uymayı taahhüt ettiği uluslararası hukuk kurallarında mevcut bulunan hükümleri etkilemeyecektir. Taraf Devletler'den herhangi birinin hukuka, sözleşmelere, hukuki düzenlemelere, geleneğe göre yürürlükte bulunan temel insan haklarından herhangi birini işbu Sözleşme'nin bu hakları

öngörmediği veya daha dar kapsamlı olarak öngördüğü gerekçesiyle kısıtlaması veya kısmen değiştirmesi mümkün değildir.

5. Bu Sözleşme'nin hükümleri herhangi bir sınırlama veya istisnaya tabi olmaksızın federal devletlerin bütün bölgelerinde uygulanacaktır.

Madde 5

Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması ve Eşitlik

1. Taraf Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder.

2. Taraf Devletler özürlülüğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklayacak ve özürülerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alacaktır.

3. Taraf Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere özürülere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atacaktır.

4. Özürülerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 6

Özürülü Kadınlar

1. Taraf Devletler özürülü kadınlar ile kız çocuklarının çoklu ayrımcılığa maruz kalmakta olduğunu kabul eder ve bu bakımdan onların tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alırlar.

2. Taraf Devletler kadınların tam gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini ve bu Sözleşme'de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alacaklardır.

Madde 7

Özürülü Çocuklar

1. Taraf Devletler özürülü çocukların diğer çocuklarla eşit koşullar altında temel insan hak ve özgürlüklerinin tümünden tam ve eşit olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alacaktır.

2. Özürülü çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesine öncelik verilecektir.

3. Taraf Devletler özürülü çocukların kendilerini etkileyen her konuda diğer çocuklarla eşit koşullar altında görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmalarını, yaşları ve olgunluk

seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve onlara bu hakkın tanınması için özrüne ve yaşına uygun destek sunulmasını sağlayacaktır.

Madde 8

Farkındalığın Artırılması

1. Taraf Devletler (aşağıdaki amaçları gerçekleştirmek için) acil, etkin ve uygun tedbirleri almayı taahhüt ederler.

(a) Aile dahil toplumun her kesiminde özörlöölere yönelik farkındalığın arttırılması ve özörlöölölerin hakları ve insanlık onurlarına saygı duyulmasını teşvik etmek;

(b) Yaşamın her alanında özörlöölere yönelen klişeler, önyargılar, incitici uygulamalar ile cinsiyet ve yaş temelli ayrımcı davranışlarla mücadele etmek;

(c) Özörlöölü bireylerin kapasiteleri ve katkılarına ilişkin farkındalık yaratmak.
Bu amaca yönelik tedbirler aşağıdakileri içermektedir:

(a) Toplumda farkındalık yaratmaya yönelik etkin kampanyaların tasarlanması, başlatılması ve sürdürölmesi:

(i) Özörlöölü bireylerin haklarının kabul edilebilirliğı konusunda toplumun eğitimi;

(ii) Özörlöölölere yönelik olumlu yaklaşımların ve toplumsal farkındalığın artırılması;

(iii) Özörlöölü bireylerin becerileri, meziyetleri ve yeteneklerinin işyerlerine ve iş piyasasına katkısının toplumca tanınmasını teşvik etmek;

(b) Erken yaştan itibaren tüm çocukların eğitim sisteminin her aşamasında özörlöölü bireylerin insan haklarına saygıyla yaklaşmasını teşvik etmek;

(c) Özörlöölölerin tüm kitle iletişim araçlarında işbu Sözleşme'nin amacına uygun bir yaklaşımla tanımlanmasını cesaretlendirmek;

(d) Özörlöölölere ve haklarına ilişkin farkındalığı artırıcı eğitim programlarını teşvik etmek.

Madde 9

Erişebilirlik/Ulaşılabilirlik

1. Taraf Devletler özörlöölölerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve özörlöölölerin diğöer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşımaya, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal ve hem de kentsel alanlarda halka açık diğöer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Bu tedbirler erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içerecektir. Bu tedbirler aşağıda belirtilen yer ve hizmetler bakımından da geçerlidir:

(a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler;

(b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dahil olmak üzere bilgi ve iletişim araçları ile diğer hizmetler.

2. Taraf Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için de uygun tedbirleri alacaklardır:

(a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi;

(b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel girişimlerin özürülülerin ulaşılabilirliğini her açıdan dikkate almalarının sağlanması;

(c) İlgili kişilerin özürülülerin karşılaştığı ulaşılabilirlik sorunlarıyla ilgili olarak eğitilmesi;

(d) Kamuya açık binalar ve diğer tesislerde Braille alfabesi ve anlaşılması kolay biçimde işaretlemeler yapılması;

(e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dahil çeşitli canlı yardımların ve araçların sağlanması;

(f) Özürülülerin bilgiye erişimini sağlamak için onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasının teşvik edilmesi;

(g) Özürülülerin İnternet dahil yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişiminin teşvik edilmesi;

(h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarım, geliştirme ve dağıtım çalışmalarının ilk aşamadan başlayarak teşvik edilmesi ve böylece bu teknoloji ve sistemlere özürülüler tarafından asgari maliyetle erişilebilmesinin sağlanması.

Madde 10

Yaşam Hakkı

Taraf Devletler her insanın varlığına içkin olarak yaşam hakkına sahip olduğunu yeniden onaylayarak özürülülerin bu haktan etkin ve diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanmalarını sağlayacak gerekli tüm tedbirleri alacaktır.

Madde 11

Risk Durumları ve İnsani Bakımdan Acil Durumlar

Taraf Devletler silahlı çatışma halleri, acil insani durumlar ve doğal afetler de dahil olmak üzere risk durumlarında özürülülerin korunması ve güvenliğinin sağlanması için insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku dahil uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli tüm tedbirleri alacaklardır.

Madde 12

Yasalar Önünde Eşit Tanınma

1. Taraf Devletler özürllülerin buldukları her yerde kişi olarak tanınma hakkına sahip olduklarını yeniden onaylamaktadır.
2. Taraf Devletler özürllülerin tüm yaşam alanlarında diğer bireylerle eşit koşullar altında hak ehliyetine sahip olduğunu kabul eder.
3. Taraf Devletler özürllü bireylerin hak ehliyetlerini kullanırken gereksinim duyabilecekleri desteği alabilmeleri için uygun tedbirleri alacaklardır.
4. Taraf Devletler hak ehliyetinin kullanımına ilişkin tüm tedbirlerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak istisnaları önleyici uygun ve etkin bir şekilde güvenceler sağlamasını garanti edecektir. Söz konusu güvenceler hak ehliyetinin kullanımına ilişkin tedbirlerin kişinin haklarına, iradesine ve tercihlerine saygılı olmasını, çıkar çatışmasından bağımsız olmasını, kişinin iradesine haksız bir müdahalede bulunmamasını, kişinin içinde bulunduğu koşullar ile orantılı olmasını ve bu koşulları gözetmesini, mümkün olan en kısa süre içinde uygulanmasını, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir merci veya yargı organı tarafından sürekli olarak gözden geçirilmesini sağlamalıdır. Bu güvenceler söz konusu tedbirlerin kişinin hak ve çıkarlarını etkilediği derecede ölçülü olmalıdır.
5. Taraf Devletler işbu Madde çerçevesinde özürllülerin mülk edinmek veya mirasa hak kazanmak, mali işlerini kontrol etmek ve banka kredileri, ipotekleri ve diğer mali kredilere erişim açısından diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlamak için uygun ve etkin bir şekilde tüm tedbirleri almalı ve özürllülerin mülklerinden keyfi olarak mahrum bırakılmamasını sağlamalıdır.

Madde 13

Adalet Erişim

1. Taraf Devletler özürllülerin diğer bireylerle eşit koşullar altında adalet etkin bir şekilde erişimini sağlamalıdır. Bunun için usule ve yaşa uygun düzenlemeler yapılmalı ve soruşturma ve diğer hazırlık aşamaları ve tanıklık dahil tüm hukuki işlemlere doğrudan ve dolaylı katılımları kolaylaştırılmalıdır.
2. Taraf Devletler özürllülerin adalet etkin bir şekilde erişimini sağlamak için polis ve cezaevi personeli dahil adalet sistemi çalışanlarının gerekli eğitimi almalarını sağlamalıdır.

Madde 14

Kişisel Özgürlük ve Güvenlik

1. Taraf Devletler özürllülerin diğer bireylerle eşit koşullar altında aşağıdaki haklardan yararlanmasını sağlayacaktır:

(a) Kişisel özgürlük ve güvenlik hakkından yararlanma hakkı;

(b) Özgürlüklerinden hukuka aykırı veya keyfi bir şekilde mahrum bırakılmamaları, özgürlüğün kısıtlandığı hallerin hukuka dayalı olması ve özür lülüğün, hiçbir koşulda özgürlüğün kısıtlanmasının gerekçesi olarak gösterilmemesi.

2. Taraf Devletler özür lü kişiler eğer herhangi bir süreç sonunda özgürlüklerinden mahrum edildiyse; bunun diğ er bireylerle eşit koşullar altında yapılmasını; özür lülerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak güvencelere sahip olmasını ve makul düzenlemeye ilişkin hükümler dahil olmak üzere Sözleşme'nin hedefleri ve ilkeleriyle uyumlu muamele görmesini sağlamalıdır.

Madde 15

İşkence, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Maruz Kalmama

1. Hiç kimse işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ye veya cezaya maruz kalmamalıdır. Özellikle, hiç kimse rızası alınmaksızın tıbbi veya bilimsel deneye tabi tutulmamalıdır.

2. Taraf Devletler özür lülerin işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ye veya cezaya karşı diğ er bireylerle eşit koşullar altında korunmasını sağlamak için etkin bir şekilde tüm yasal, idari, yargısal ve diğ er tedbirleri alacaklardır.

Madde 16

Sömürü, Şiddet veya İstismara Maruz Kalmama

1. Taraf Devletler özür lülerin ev içinde ve dışında sömürü ye uğramasının, şiddete ve istismara maruz kalmasının, bu tutumların cinsiyete dayalı hali dahil her biçiminden korumak için uygun yasal, idari, sosyal, eğitsel ve diğ er tüm tedbirleri alacaklardır.

2. Taraf Devletler özür lülere, ailelerine, onların bakımını sağlayanlara cinsiyetlerine ve yaşlarına uygun yardım ve desteği sağlayarak sömürü, şiddet ve istismar vakalarının nasıl önleneceğine, tespit edileceğine ve bildirileceğine dair bilgi ve eğitim vererek sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önleyici uygun tüm tedbirleri alacaklardır. Taraf Devletler koruma hizmetlerinin yaş, cinsiyet ve özür lülük konularına duyarlı olmalarını sağlamalıdır.

3. Taraf Devletler sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önlemek için özür lülere hizmet etmeye yönelik tüm tesislerin ve programların bağımsız merciler tarafından etkin bir şekilde denetlenmesini sağlamalıdır.

4. Taraf Devletler koruyucu hizmetlerin sunulması sırasında meydana gelenler de dahil olmak üzere sömürünün, şiddetin veya istismarın herhangi bir biçiminin mağduru olan özür lülerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak tedavisi, rehabilitasyonu ve sosyal açıdan yeniden bütünleşmesini sağlayıcı uygun tüm tedbirleri alacaklardır. Söz konusu iyileşme ve yeniden bütünleşme kişinin sağlığına, öz saygısına, onuruna, özerkliğine kavuşmasını sağlamalı ve yaş ve cinsiyetiyle bağlantılı özel ihtiyaçlarını dikkate almalıdır.

5. Taraf Devletler özür lülere karşı sömürü, şiddet ve istismar vakalarının tespiti, soruşturulması ve gerekli hallerde kovuşturulmasını sağlamak için kadın ve çocuk merkezli yasa ve politikalar dahil etkili yasa ve politikaları yürürlüğe koymalıdır.

Madde 17

Kişisel Bütünlüğün Korunması

Özürü her kişi, beden ve ruh bütünlüğüne diğer bireylerle eşit bir şekilde saygı duyulması hakkına sahiptir.

Madde 18

Seyahat Özgürlüğü ve Tabiiyet

1. Taraf Devletler özürülülerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seyahat ve yerleşim yerini seçme özgürlüğüne ve tabiiyet hakkına sahip olduğunu kabul etmeli ve özürülülerin aşağıdaki haklarını sağlamalıdır.

(a) Uyrukluk kazanma ve değiştirme hakkı olması ve keyfi olarak veya özürü olması nedeniyle uyrukluktan mahrum bırakılmaması;

(b) Kişinin özürü olması nedeniyle uyrukluğuna veya kimliğine ilişkin diğer belgeleri elde etme, bu belgelere sahip olma ve bu belgeleri kullanma veya seyahat özgürlüğünden yararlanmasını sağlamak için gerekli olabilecek göçmenlik işlemleri gibi süreçleri yürütme olanağından mahrum bırakılmaması;

(c) Kendi ülkesi dahil herhangi bir ülkeden ayrılma özgürlüğünün olması;

(d) Kendi ülkesine girme hakkından özürü olmasına dayanılarak veya keyfi olarak mahrum bırakılmaması.

2. Özürü çocuklar doğum sonrasında derhal nüfusa kaydedilmeli ve doğuştan isim edinme, uyrukluk kazanma ve mümkün olduğu ölçüde kendi ebeveynlerini bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olmalıdır.

Madde 19

Bağımsız Yaşayabilme ve Topluma Dahil Olma

İşbu Sözleşmeye Taraf Devletler tüm özürülülerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul etmekte ve özürülülerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma tam katılımlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alacaklardır. Bu çerçevede aşağıdaki noktalara dikkat edilecektir:

(a) Özürülüler diğer bireylerle eşit koşullar altında ikametgahlarını ve nerede ve kiminle yaşayacaklarını seçme hakkına sahiptirler ve özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar;

(b) Özürülülerin kişisel destek dahil olmak üzere toplum içinde yaşamak ve topluma dahil olmak için ihtiyaç duydukları konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimleri sağlanmalı ve özürülülerin toplumdan tecridi ve ayrı tutulması önlenmelidir;

(c) Kamusal hizmet ve tesisler özürülülere diğer bireylerle eşit şekilde açık olmalı ve onların ihtiyaçlarına yanıt verebilmelidir.

Madde 20

Kişisel Hareketlilik

Taraf Devletler özürliilerin olanaklar çerçevesinde azami ölçüde bağımsız hareket edebilmesini sağlamak için etkin bir şekilde gerekli tüm tedbirleri alacaklardır. Bu tedbirler şunlardır:

- (a) Özürliilerin istedikleri şekil ve zamanda ve karşılanabilir bir maliyetle hareket edebilmelerinin kolaylaştırılması;
- (b) Özürliilerin hareketi kolaylaştırıcı kaliteli araç ve gerece, yardımcı teknolojilere, yardım sunan insanlara ve araçlara karşılanabilir bir maliyetle erişiminin kolaylaştırılması;
- (c) Özürliilere ve özürlii kişilerle çalışan uzman personele özürliilerin hareket becerilerinin geliştirilmesi konusunda eğitim verilmesi;
- (d) Harekete yardımcı araç ve gereçlerle yardımcı teknolojileri üretenlerin özürliilerin her türlü ihtiyacını dikkate almaları hususunda teşvik edilmesi.

Madde 21

Düşünce ve İfade Özgürlüğü ve Bilgiye Erişim

Taraf Devletler özürliilerin işbu Sözleşme'nin 2. Maddesinde tanımlanmış tüm iletişim araçlarını tercihe bağılı kullanabilmesi, bilgi ve fikir araştırma, alma ve verme özgürlüğü dahil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğere bireylerle eşit koşullar altında yararlanabilmesi için uygun tüm tedbirleri alacaklardır. Bu tedbirler aşağıdakileri içermelidir:

- (a) Kamuya sunulması amaçlanan bilginin özürliilerin erişebileceğı biçimlerde ve farklı özürlii gruplarına uygun teknolojilerle güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması;
- (b) Özürliilerin resmi temaslarda işaret dillerini, Braille alfabesini, beden dilini ve tercih ettikleri diğere tüm erişilebilir iletişim araç ve biçimlerini kullanmalarının kolaylaştırılması;
- (c) Kamuya açık hizmet sunan özel kuruluşların İnternet dahil olmak üzere, özürliilerin erişilebileceğı ve kullanılabileceğı biçimde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi;
- (d) İnternet aracılığıyla bilgi sunanlar dahil olmak üzere kitle iletişim hizmeti sunan kurumların hizmetlerini özürliilerin erişebileceğı şekillerde sunmalarının teşvik edilmesi.
- (e) İşaret dili kullanımının kabul ve teşvik edilmesi.

Madde 22

Özel Yaşama Saygı

1. İkametgahı ve yaşama biçimi ne olursa olsun hiçbir özürlii bireyin özel yaşamı, ailesi, konutu, haberleşmesi ve diğere iletişimlerine keyfi veya hukuka aykırı şekilde müdahale

edilemez ve şeref ve haysiyetine yönelik hukuka aykırı uygulamalarda bulunulamaz. Özürlüler söz konusu müdahale veya saldırılardan hukuken korunma hakkına sahiptir.

2. Taraf Devletler özürlülerin kişisel, sağlık ve rehabilitasyon bilgilerinin gizliliğini diğer bireyler ile eşit koşullar altında korumalıdır.

Madde 23

Konut ve Aile Dokunulmazlığı

1. Taraf Devletler evlilik, aile, ebeveynlik ve özel ilişkilere dair meselelerde özürlülere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için uygun tedbirleri etkin bir şekilde ve özürlülerin diğer bireylerle eşit olduğunu gözeterek alacaklardır. Bu çerçevede aşağıda belirtilenler sağlanmalıdır:

(a) Evlilik çağına gelmiş özürlülerin evlenme ve aile kurma hakkının tanınması ve bu hakkın evlenmek isteyen eşlerin serbest iradeleri ve rızaları doğrultusunda kullanılması;

(b) Özürlülerin çocuklarının sayısına ve yaş aralığına serbestçe ve sorumluluğunu taşıyarak karar verme hakkının ve yaşlarına uygun bilgiye, üreme ve aile planlaması eğitimine erişim hakkının tanınması ve bu haklarını kullanmaları için gereken araçların oluşturulması;

(c) Çocuklar dahil özürlüler diğer bireylerle eşit koşullar altında doğurganlıklarından mahrum bırakılmayacaktır.

2. Taraf Devletler; velayet, vesayet, kayımlık, evlat edinme veya ulusal mevzuatta bu kavramların benzerlerinin yer aldığı kurumlar hususunda - her durumda çocukların yararlarının üstün tutulması şartıyla - özürlü hakları ve sorumluluklarını güvence altına alacaklardır. Özürlüler çocuklarının bakım sorumluluklarını yerine getirirken taraf Devletler uygun desteği sunmalıdır.

3. Taraf Devletler, özürlü çocukların aile yaşamlarıyla ilgili olarak diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlamalıdır. Taraf Devletler bu hakları yaşama geçirmek ve özürlü çocukların saklanması, terk edilmesi, ihmal edilmesi ve ayrı tutulmasının önüne geçmek üzere özürlü çocuklara ve ailelerine erken ve kapsamlı bilgi, hizmet ve destek sunmalıdırlar.

4. Taraf Devletler, bir çocuğun ailesinin istemi olmadan ailesinden ayrılmamasını sağlamalıdır. Bunun istisnası yargısal denetime tabi yetkili mercilerin çocuğun üstün yararı gereğince ailesinden ayrılmasının gerekli olduğuna uygulanan yasa ve usuller uyarınca karar vermesidir. Hiç bir koşulda çocuğun veya ebeveynlerinden biri ya da hepsinin özürlü olması nedeniyle çocuk anne ve babasından ayrı tutulamaz.

5. Taraf Devletler, özürlü çocuğun çekirdek ailesinin çocuğa bakamaması durumunda, çocuğa geniş anlamda aile üyeleri, bunun mümkün olmadığı takdirde aile ortamını sağlayacak bir sosyal çevrede alternatif bakım sağlanması için her türlü çabayı göstermeyi taahhüt ederler.

Madde 24

Eğitim

1. Taraf Devletler özürlülerin eğitim hakkını tanırlar. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için bütünleştirici eğitim sisteminin her seviyede özürlüleri de içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkanı sağlamalıdır. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir:

(a) İnsan potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygı duyulmasının güçlendirilmesi;

(b) Özürlülerin; kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, zihinsel ve fiziksel becerilerinin potansiyellerinin en üst derecesinde gelişiminin sağlanması;

(c) Özürlülerin özgür bir topluma etkin bir şekilde bir şekilde katılımlarının sağlanması.

2. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçirilmesi için aşağıda belirtilenleri sağlamalıdır:

(a) Özürlüler özürlüleri nedeniyle genel eğitim sisteminden dışlanmamalı ve özürlü çocuklar özürlüleri nedeniyle parasız ve zorunlu ilk ve orta öğretim olanaklarının dışında tutulmamalıdır;

(b) Özürlüler yaşadıkları çevrede bütünleştirici, kaliteli ve parasız ilk ve orta öğretime diğer bireylerle eşit olarak erişebilmelidir;

(c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır;

(d) Özürlülerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almaları;

(e) Özürlülere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirlerin, özürlülerin eğitime tam katılımı/bütünleştirme hedefine uygun olarak akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanması.

3. Taraf Devletler özürlülerin toplumun eşit üyeleri olarak eğitime tam ve eşit katılımlarını kolaylaştırmak için yaşamı ve sosyal gelişim becerilerini öğrenmelerini sağlamalıdır. Taraf Devletler bu amaçla aşağıda belirtilen uygun tedbirleri almalıdır:

(a) Braille ve diğer biçemlerdeki yazıların okunmasının öğrenilmesi, beden dilinin ve alternatif iletişim araçları ve biçimleri ile yeni çevreye alışma ve bu çevrede hareket etme becerilerinin öğrenilmesini, akran desteği ve rehberlik hizmetlerinin kolaylaştırılması;

(b) İşaret dilinin öğrenilmesine, işitme ve konuşma özürlülerin dilsel kimliğinin gelişimine yardımcı olunması;

(c) Görme, işitme veya hem görme hem işitme-konuşma özürlülerin özellikle çocukların eğitiminin en uygun dille, iletişim araç ve biçimleriyle, onların akademik ve sosyal gelişimini artırıcı ortamlarda sunulmasını sağlamak.

4. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçmesini sağlamak için, özürlü olanlar dahil olmak üzere, işaret dilini ve Braille alfabesini bilen öğretmenlerin işe alınması ve eğitimin her düzeyinde çalışan uzmanların ve personelin eğitimi için uygun tedbirleri alacaklardır. Söz konusu eğitim özürlülüğe ilişkin farkındalığın artırılmasını, alternatif iletişim araç ve biçimleri ile destekleyici eğitim tekniklerinin ve materyallerinin kullanılmasını içermelidir.

5. Taraf Devletler özürlülerin genel yüksek okul eğitime, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömür-boyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimini sağlamalıdır. Taraf Devletler bu amaçla özürlülerin ihtiyaçlarına uygun makul düzenlemelerin yapılmasını sağlamalıdır.

Madde 25

Sağlık

Taraf Devletler özürlülerin özürllülüğe dayalı ayrımcılığa uğramaksızın ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler özürlülerin sağlıkla ilgili olarak rehabilitasyon da dahil olmak üzere, cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerine erişimini mümkün kılmak için uygun tüm tedbirleri alacaklardır.

Taraf Devletler;

(a) Parasız veya karşılanabilir bir maliyetle sağlanan sağlık bakımı ve programlarının, özürlülere diğer bireylerle aynı kapsam, kalite ve standartta sağlanmasını ve bu hizmetlerin cinsel ve üreme sağlığı ile halk sağlığı programlarını da içermesi sağlamalıdır;

(b) Özürlülerin özellikle özürllülükleri nedeniyle gereksinim duyduğu sağlık hizmetleri sağlanmalıdır. Bu sağlık hizmetleri erken tanı ve mümkünse müdahaleyi, çocuklar ve yaşlılar dahil olmak üzere, özürllülüğün azaltılmasını ya da artmasını önlemeyi hedefleyen hizmetleri kapsamalıdır;

(c) Sağlık hizmetleri kırsal alanlar dahil olmak üzere mümkün olduğu kadar kişilerin yaşadıkları yerlerin yakınına götürülmelidir;

(d) Sağlık profesyonellerinin özürlülere sunduğu tıbbi bakımın diğer bireylere sundukları bakımla aynı kalitede olmasını ve bu bakımın hastaların bağımsız ve aydınlatılmış onaylarına dayanmasını sağlamak amacıyla diğer tedbirlerin yanı sıra eğitim vererek, kamu kurumları ile özel kurumlar tarafından sunulan sağlık bakımının etik standartlarını yayımlayarak özürlülerin insan hakları, onuru, özerkliği ve ihtiyaçları hakkında farkındalık yaratmalıdırlar;

(e) Ulusal mevzuatın sağlık ve yaşam sigortasını düzenlediği hallerde özürlülerin bu sigortalardan yararlanmaları bakımından ayrımcılık yapılmasını yasaklar ve sigortanın adil ve makul olmasını sağlar;

(f) Özürllülüğe dayalı olarak sağlık bakımı veya hizmetlerinin sunulmamasını veya yiyecek ve içecek verilmemesini önlemek üzere gerekli tedbirleri alırlar.

Madde 26

Habilitasyon ve Rehabilitasyon

1. Taraf Devletler özürlülerin azami bağımsızlığını, tam fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki becerilerini elde etmelerini ve yaşamın her alanına tam katılımlarını sağlamak için akran desteği dahil uygun tedbirleri etkin bir şekilde alacaklardır. Bu bakımdan Taraf Devletler özellikle sağlık, istihdam, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında kapsamlı habilitasyon ve

rehabilitasyon hizmetlerini sunmalı, mevcut hizmetleri güçlendirmeli ve genişletmelidir. Bunun için şöyle bir yol izlemelidirler:

(a) Habilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programları mümkün olan en erken evrede başlamalıdır ve bireylerin ihtiyaçlarının ve güçlü olduğu yönlerin çoklu disiplinle değerlendirilmesine dayanmalıdır;

(b) Özürlülerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programlarına katılmak rızaya dayalıdır ve bu hizmet ve programlar kırsal alanlar dahil olmak üzere, özürlülerin yaşadıkları yerlerin mümkün olduğu kadar yakınında sunulur.

2. Taraf Devletler habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan profesyoneller ve personel için, temel ve sürekli eğitim programları geliştirilmesini destekler.

3. Taraf Devletler özürlüler için hazırlanmış, habilitasyon ve rehabilitasyonla ilgili yardımcı cihazlar ve teknolojilerin erişilebilirliğini, bunlara ilişkin bilgiyi ve bunların kullanımını geliştirmelidir.

Madde 27

Çalışma ve İstihdam

1. Taraf Devletler özürlülerin diğer bireylerle eşit koşullar altında çalışma hakkına sahip olduğunu kabul eder ve bu hak, özürlülerin serbestçe seçtikleri veya açık, bütünleştirici ve erişilebilir bir iş piyasası ve çalışma ortamında bir işte hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir. Taraf Devletler çalışırken özürlü olanlar dahil tüm özürlülerin çalışma hakkının yaşama geçmesini yasama tedbirleri dahil uygun tüm tedbirleri alarak güvence altına alacaklardır. Buna ek olarak:

(a) İşe alım ve istihdam edilme koşullarında, istihdamın sürekliliği, kariyer gelişimi ve sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dahil olmak üzere, istihdama ilişkin her hususta, özürlülüğe dayalı ayrımcılığı yasaklar;

(b) Adil ve uygun çalışma koşullarının sağlanmasına ilişkin olarak, özürlülerin hakları diğer bireylerle eşit koşullar altında korunmalıdır. Bu koşul fırsat eşitliğini, eşit işe eşit ücret ilkesinin korunmasını ve tacizden korunma ve mağduriyetin giderilmesi dahil olmak üzere güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarını içerir;

(c) Özürlülerin iş ve sendikal haklarını diğer bireylerle eşit koşullar altında kullanabilmelerini sağlar;

(d) Özürlülerin genel teknik ve mesleki rehberlik programlarına, yerleştirme hizmetlerine, mesleki ve sürekli eğitime diğer bireylerle eşit koşullar altında etkin bir şekilde erişimini sağlar,

(e) İş piyasasında özürlülerin istihdam olanaklarının ve kariyer gelişiminin desteklenmesine ve özürlülerin iş aramasına veya işe başlamasına, çalışmaya devam etmesine ve işe geri dönmelerine yardım eder;

(f) Serbest çalışma, girişimcilik, kooperatif kurma ve kendi işini kurma konusundaki fırsatları geliştirir;

(g) Özürlüleri kamu sektöründe istihdam eder;

(h) Olumlu ayrımcılık içeren eylem programları, teşvikler ve diğer tedbirleri de içerebilecek uygun politika ve tedbirlerle, özürlülerin özel sektörde istihdam edilmelerini destekler;

(i) Özürlülerin çalıştığı işyerlerinde makul düzenlemelerin yapılmasını sağlar;

(j) Özürlülerin açık iş piyasasında iş deneyimi kazanmasını sağlar;

(k) Özürlüler için mesleki rehabilitasyon, işte kalma ve işe dönüş programları yürütür.

2. Taraf Devletler özürlülerin kölelik altında tutulmalarını engellemeli ve özürlüleri zorla veya mecburi çalışmaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korumalıdır.

Madde 28

Uygun Yaşam Standardı ve Sosyal Korunma

1. Taraf Devletler, özürlülerin yiyecek, giysi ve barınma dahil kendileri ve aileleri için yeterli yaşam standardı hakkını ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi hakkını tanır. Taraf Devletler bu hakkın özürlü olmaları nedeniyle ayrımcılığa uğramaksızın tanınmasını temin etmek için gerekli adımları atmalıdır.

2. Taraf Devletler özürlülerin sosyal korunma ve özürsüzlüğe dayalı ayrımcılığa uğramadan bu haktan yararlanma hakkını tanır ve aşağıda belirtilen tedbirler dahil bu hakkın tanınmasını temin etmek ve geliştirmek için gerekli adımları atmalıdır:

(a) Özürlülerin temiz su hizmetlerine, uygun ve bedeli ödenebilir hizmetlere eşit erişimlerini sağlamak ve özürlülerin ihtiyaçlarına ilişkin araç- gereç ve diğer yardımlara erişimlerini sağlamak;

(b) Özellikle özürlü kadın ve kızlar ve özürlü yaşlılar dahil olmak üzere, özürlülerin sosyal koruma programlarına ve yoksulluk azaltıcı programlara erişimini sağlamak;

(c) Yoksulluk koşullarında yaşayan özürlülerin ve ailelerinin uygun eğitim, danışmanlık, mali yardım ve süreli bakım dahil özürsüzlüğe ilişkin harcamalarında devlet yardımına erişimini sağlamak;

(d) Özürlülerin toplu konut programlarına erişimini sağlamak;

(e) Özürlülerin emeklilik tazminatı, maaşı gibi olanaklara ve programlara eşit erişimini sağlamak.

Madde 29

Siyasal ve Toplumsal Yaşama Katılım

Taraf Devletler, özürllülerin siyasi haklarını ve diğer bireylerle eşit koşullar altında bunlardan yararlanma imkânını güvence altına almalı ve aşağıda belirtilenleri yerine getirmelidir;

(a) Diğerlerine ek olarak aşağıda belirtilenler yoluyla; özürllülerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seçme ve seçilme hakları dahil olmak üzere siyasi ve kamusal yaşama etkin şekilde ve tam katılımını doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla sağlamak;

(i) Seçim usullerinin, tesislerinin, materyallerinin uygun, erişilebilir ve anlaşılması ve kullanılması kolay olmasını sağlayarak;

(ii) Özürllülerin, seçimlerde ve referandumlarında baskıya uğramadan gizli oy kullanmaları, aday olma ve etkili bir mevkide görev alma ve devletin tüm kademelerinde tüm kamu görevlerini yerine getirme haklarını koruyarak, mümkün olduğunca yardımcı ve yeni teknolojilerin kullanılmasını kolaylaştırarak;

(iii) Özürllülerin seçmen olarak tercihlerini özgürce ifade edebilmelerini güvence altına alarak ve bu amaçla gerektiğinde, talep etmeleri durumunda oy kullanırken kendi seçtikleri bir kişinin desteğini almalarına izin vererek,

(b) Özürllülerin ayrımcılığa uğramadan, diğer bireylerle eşit koşullar altında, kamu işlerinin idaresinde etkin ve tam katılımlarının sağlanacağı bir ortamın yaratılması ve aşağıda belirtilenler de dahil olmak üzere, kamu işlerine katılımlarının cesaretlendirilmesi;

(i) Ülkenin kamusal ve siyasi yaşamı ile ilgili sivil toplum kuruluşları, dernekler ve siyasi partilerin etkinliklerine ve yönetimine katılım;

(ii) Özürllüleri uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde temsil eden özürllü örgütlerinin kurulması ve özürllülerin içinde yer almalarının sağlanması.

Madde 30

Kültürel Yaşama, Dinlenme, Boş Zaman Aktiviteleri ve Spor Faaliyetlerine Katılım

1. Taraf Devletler özürllülerin diğer bireylerle eşit koşullar altında kültürel yaşama katılım hakkını tanır ve özürllülerin aşağıda belirtilenlerden yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır:

(a) Yararlanılabilir nitelikteki kültürel materyallere erişmek;

(b) Televizyon programlarına, filmlere, tiyatroya ve diğer kültürel etkinliklere erişilebilir biçimlerde erişmek;

(c) Tiyatro, müze, sinema, kütüphane ve turistik hizmetler gibi kültürel etkinliklerin yapıldığı veya hizmetlerin sunulduğu yerlere ve ayrıca mümkün olduğu ölçüde ulusal kültür açısından önemli anıtlar ve alanlara erişmek.

2. Taraf Devletler, sadece özürllülerin yararı için değil, toplumu zenginleştirmek amacıyla da özürllülerin yaratıcı, sanatsal ve entelektüel kapasitelerini geliştirme ve kullanma imkanına sahip olmalarını sağlayıcı gerekli tedbirleri alacaklardır.

3. Taraf Devletler, uluslararası hukuka uygun olarak, fikri mülkiyet haklarını koruyan yasaların, özürhüleriin kültürel materyallere erişimine makul olmayan veya ayrımcılık yaratan bir engel çıkarmaması için tüm uygun tedbirleri alacaklardır.

4. Özürhüleri, diğeri bireylerle eşit koşullar altında, kendilerinin özel kültürel ve dil kimliklerinin, örneğinin işaret dilleri ve işitme özürhüleriin kültürü, tanınması ve desteklenmesi hakkına sahiptir.

5. Taraf Devletler, özürhüleriin eğlence, dinlenme ve spor etkinliklerine diğeri bireylerle eşit koşullar altında katılımını sağlamak amacıyla aşağıda yazılı tedbirleri almalıdır:

(a) Özürhüleriin her seviyedeki genel spor etkinliklerine mümkün olduğunca tam katılımını cesaretlendirmek ve artırmak;

(b) Özürhüleriin, özürhüleriin özel spor ve eğlence etkinliklerini örgütleme, geliştirme ve bu etkinliklere katılma imkanına sahip olmasını sağlama ve bu nedenle, diğeri bireylerle eşit koşullar altında onlara uygun bilgi ve eğitimin verilmesini ve kaynakların sunulmasını cesaretlendirmek;

(c) Özürhüleriin spor, eğlence yerleri ile turistik alanlara erişimini sağlamak;

(d) Özürhüleriin çocukların, okullardaki etkinlikler dahil oyun, eğlence, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerine eşit şekilde katılabilesini sağlamak;

(e) Eğlence, turistik, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerini organize edenlerin sunduğu hizmetlere özürhüleriin erişebilesini sağlamak.

Madde 31

İstatistikler ve Veri Toplama

1. Taraf Devletler bu sözleşmenin uygulanması açısından gerekli politikaları formüle etmeleri ve geliştirmelerinde kendilerine yol gösterecek, istatistik veriler ve araştırmalar da dahil, uygun bilgileri toplar. Bilgi toplama ve bilginin sürdürülebilirliği için aşağıdaki noktalar dikkate alınır:

(a) Verinin korunması, özürhüleriin kişilerin özel yaşamlarına saygı ve gizliliğinin sağlanmasına ilişkin yasal düzenlemeler dahil yasal olarak oluşturulmuş güvenlik tedbirlerine uygun olmalı;

(b) İstatistiklerin toplanması ve kullanımında insan hakları, temel özgürlükler ve etik ilkelerin korunması konularındaki uluslararası düzeyde kabul edilen normlara uygunluk aranmalıdır.

2. Bu Maddeye göre toplanan bilginin, uygun olması halinde, dağıtılması ve mevcut sözleşme kapsamında taraf devletlerin uygulamalarının değerlendirilmesi ve özürhüleriin haklarını kullanırken karşılaştıkları engellerin ortaya konulmasında bu bilgilerin kullanılmasını sağlamalıdır.

3. Taraf Devletler topladıkları verilerin yaygınlaştırılması konusunda sorumluluk almalı ve bu verilerin özürhüleriin kişiler ve diğeri için erişilebilir olmasını sağlamalıdır.

Madde 32

Uluslararası İşbirliği

1. Taraf Devletler bu sözleşmenin amaç ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesine yönelik olarak ulusal çabaların desteklenmesi konusunda uluslar arası işbirliğinin önemini tanır ve teşvik eder. Bu doğrultuda devletlerarası ve devletler düzeyinde, gerektiğinde ilgili uluslar arası ve bölgesel örgütlerle ve sivil toplumla özellikle özrürlürlere yönelik örgütlerle işbirliğini sağlamak üzere gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirler:

(a) Uluslararası kalkınma programları da dahil olmak üzere uluslararası işbirliğinin, özrürlürleri kapsamasını ve özrürlürler için erişilebilir olmasını güvence altına alır;

(b) Bilgi, deneyim ve eğitim programları ve iyi uygulamaların değişimi ve paylaşımı aracılığıyla kapasite geliştirmeyi teşvik eder ve destekler;

(c) Araştırma, bilimsel ve teknik bilgiye erişim konularında işbirliğini geliştirir;

(d) Uygun olması halinde, ulaşılabilir ve destek teknolojilerinin erişilebilir olmasının ve bunların paylaşılmasının teşvik edilmesi ve teknolojilerin transferi yoluyla ekonomik ve teknik destek sağlar.

2. Bu Maddenin hükümleri, her taraf devletin mevcut sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmesini göz ardı etmez.

Madde 33

Ulusal Uygulama ve Denetim

1. Taraf devletler kendi örgütlenme biçimlerine uygun olarak mevcut sözleşmenin uygulanması ile ilgili konular için hükümet içinde bir veya daha fazla kilit nokta tahsis eder ve hükümet içinde farklı sektörler ve farklı düzeylerdeki konu ile ilgili faaliyetlerin teşvik edilmesi için koordinasyon mekanizması kurmalıdır.

2. Taraf devletler kendi yasal ve idari sistemlerine uygun olarak devlet içinde bir veya daha fazla bağımsız mekanizmayı içeren bir çerçeve kurmalıdır. Bu yapı mevcut sözleşmenin uygulamasının teşvik eder, korur ve izler. Bu yapı kurulurken taraf devletler insan haklarının korunması ve teşvik edilmesi konusundaki kuruluşlarının statülerini ve işleyişini dikkate almalıdır.

3. Öncelikle özrürlürler alanında çalışanlar olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının ve temsilcilerinin denetim sürecine tam katılımları sağlanmalıdır.

Madde 34

Özürlü Hakları Komitesi

1. Bu sözleşmede verilen görevleri yerine getirmek üzere bir özrürlü hakları komitesi kurulur (bundan sonra "komite" olarak adlandırılacaktır).

2. Komite, sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra 12 uzmandan oluşur. 60 devlet daha onayladıktan sonra, komitenin üye sayısı 6 kişi artırılarak 18'e ulaşılır ve bu rakam maksimum üye sayısı olur.

3. Komite üyeleri; kişisel kapasiteleri ölçüsünde çalışmalı, ahlaki değerleri yüksek olmalı ve sözleşmenin içerdiği alanlarla ilgili başarıları ve deneyimleri kabul görenlerden oluşmalıdır. Taraf devletler adaylarını belirlerken bu sözleşmenin 4. Maddesinin 3. bendindeki hükümleri göz önünde bulundurmaları gerektiği hususunda uyarılmalıdır.

4. Komite üyeleri Taraf Devletlerce seçilmelidir. Taraf Devletler komite üyelerinin seçiminde coğrafi dağılım, farklı medeniyetlerin ve yasal sistemlerin temsil edilmesi, kadın-erkek temsilinin dengeli olması ve özürlü uzmanların katılımı konularında adaletli olmalıdır

5. Komite üyeleri, bu sözleşmeye taraf devletlerin ulusal toplantılarında belirleyerek gösterdikleri adaylardan oluşan bir listeden gizli oyla seçilir. Seçimlerde taraf devletlerin 3/2'si hazır bulunmalı, en fazla oyu alan ve temsil edilen devletlerin oylarının mutlak çoğunluğuna ulaşan kişiler seçimi kazanmalıdır.

6. İlk seçim, sözleşmenin yürürlüğe girişinden itibaren 6 ay içinde yapılır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği, her seçimden en az 4 ay önce taraf devletlere yazı göndererek 2 ay içinde adayları onaylamalarını ister. Genel Sekreterlik, taraf devletlerce gösterilen ve sözleşmeye uygun olan adayların adlarını alfabetik sıraya göre, bağlı olduğu taraf devletin adı ile birlikte listeler ve mevcut sözleşmeye taraf devletlere gönderir.

7. Komite üyeleri 4 yıllık bir dönem için seçilir. Üyeler, bir kere daha seçilebilmeye uygun olmalıdır. Ancak, ilk seçimden hemen sonra bu Maddenin 5. paragrafında sözü edilen toplantıların başkanlarının tamamının oyları ile adları belirlenen 6 üyenin görev süresi, seçimden 2 yıl sonra sona erer.

8. 6 Yeni üyenin seçimi, bu Maddenin ilgili hükümlerine göre gerçekleştirilen düzenli seçimlerle yapılır.

9. Komite üyelerinden biri ölüm, istifa ya da başka herhangi bir nedenle süresi dolmadan görevinden ayrılırsa, temsil ettiği taraf devlet, bu Maddenin ilgili hükümlerinde aranan nitelik ve yeterliliklere sahip bir başka uzmanı atar. Yeni üye kalan süreyi tamamlar.

10. Komite çalışmalarıyla ilgili kurallarını kendisi belirler.

11. Komitenin bu sözleşmeyle verilen görevlerini etkin olarak yerine getirebilmek için gereksinim duyacağı personel ve diğer ihtiyaçları Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği tarafından sağlar. Ayrıca, Genel Sekreterlik, komiteyi ilk toplantı için bir araya gelmek üzere davet etmelidir.

12. Bu sözleşme hükümlerine göre kurulan komitenin üyeleri, genel kurulun kararıyla, Birleşmiş Milletler kaynaklarından bir ücret alır, genel kurul bu kararı verirken Komite'nin sorumluluklarını dikkate alır.

13. Komite üyeleri, Birleşmiş Milletler uzmanlarının "Birleşmiş Milletlerin öncelikleri ve dokunulmazlığı" sözleşmesinin ilgili bölümlerinde düzenlenen haklarından yararlanabilmeleri için Genel Sekreterliğin personeli olarak adlandırılmalıdır.

Madde 35

Taraf Devletlerce Sunulacak Raporlar

1. Taraf Devletler, Sözleşmenin ilgili Devlet için yürürlüğe girmesinden sonra iki yıl içerisinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği aracılığıyla Komiteye Sözleşmenin gereklerinin yerine getirilmesi için alınan önlemler ve kaydedilen gelişmeler hakkında kapsamlı bir rapor sunmalıdır.

2. Ondan sonra, Taraf Devletler en az dört yılda bir ve buna ilave olarak zamana bağlı olmaksızın Komitenin talep etmesi durumunda müteakip raporları sunar.

3. Komite, raporların içeriği için başvurulabilecek temel noktaları belirleyebilir.

4. Komiteye ilk geniş raporunu sunan bir taraf devletin ikinci raporunun eski bilgileri içermesine gerek yoktur. Taraf Devletler komiteye rapor hazırlarken, açık ve şeffaf bir yöntem izlemeli ve bu sözleşmenin 4. Maddesinin 3 paragrafındaki (4.3) hükümleri göz önünde bulundurmalıdır.

5. Raporlar, sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilme düzeyini etkileyen güçlükleri ve etkenleri de içerebilir.

Madde 36

Raporlarda Dikkate Alınacak Hususlar

1. Komite, her raporu inceler, varsa önerilerini ve genel yorumlarını da ekleyerek ilgili devlete geri gönderir. Taraf devlet, seçtiği herhangi bir bilgi hakkında komiteye yanıt verebilir. Komite, Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin ek bilgileri Taraf Devletlerden isteyebilir.

2. Komite, bir raporu sunmada önemli ölçüde geç kalmışsa, ilgili devletten, sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesine yönelik çalışmaların, güven temelinde, gözden geçirilmesini isteyebilir. Bunu takip eden 3 ay içinde yeni bir raporun sunulmaması durumunda, komite ilgili devleti bir denetime katılmaya davet etmelidir. Raporun zamanında sunulması durumunda ise, bu Maddenin birinci paragrafının hükümleri uygulanmalıdır.

3. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği raporların Taraf Devletler için erişilebilir olmasını sağlamalıdır.

4. Taraf Devletler raporlarının, öneri ve yorumlar da dahil olmak üzere, kendi ülkelerindeki kamuoyları için erişilebilir olmasını sağlamalıdır.

5. Bir raporda, herhangi bir rica, teknik araç ya da destek ihtiyacı belirtilmişse, komite uygun görmesi halinde, konu hakkında kendi gözlem ve yorumlarını da ekleyerek, söz konusu

raporu Birleşmiş Milletler'in bu alanda uzmanlaşmış kuruluşlarına, fonlara, programlara ve diğer yetkin organlara ulaştırır.

Madde 37

Taraf Devletler ve Komite Arasındaki İşbirliği

1. Taraf devletlerin her biri komite ile işbirliği yapmalı ve üyelere görevlerini yerine getirmede yardımcı olmalıdır.
2. Komite; Taraf devletlerle ilişkisi çerçevesinde, bir devlete sözleşmenin uygulanması için ulusal kapasitesini geliştirici yollar ve araçlar konularında uluslararası işbirliği de dahil sorumluluklar verir.

Madde 38

Komitenin Diğer Organlarla İlişkisi

Sözleşme hükümlerinin etkin olarak yerine getirilmesinin güçlendirilmesi ve sözleşmenin kapsadığı alanla ilgili uluslararası işbirliğinin teşvik edilmesi açısından:

1. Uzmanlaşmış kuruluşlar ve Birleşmiş Milletler'in diğer organları, sözleşmenin, kendi çalışma alanlarına giren hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında temsil edilmelidir. Komite, uygun görmesi halinde, uzmanlaşmış kuruluşlar ve diğer yetkili organları, bu Sözleşmenin alanlarıyla ilgili hükümlerin nasıl yerine getirileceği hakkında uzman görüşüne başvurmak üzere çağırabilir. Komite uzmanlaşmış kuruluşlar ve Birleşmiş Milletler'in diğer organlarından, sözleşmenin kendi faaliyet alanları ile ilgili uygulamalarına ilişkin rapor sunmalarını isteyebilir.
2. Talimatnamesi doğrultusunda komite; raporlama ilkeleri, önerileri ve genel yorumlarında tutarlılığı sağlayabilmek, yetki ve görev alanlarının çatışmasından kaçınmak açısından, uygun görmesi halinde, İnsan Hakları Bildirgesi ile oluşturulan diğer ilgili organlara danışmalıdır.

Madde 39

Komitenin Raporu

Komite, her iki yılda bir, faaliyetleri hakkında, Genel Kurul ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'e rapor sunacak, Taraf Devletlerden alınan bilgiler ve raporların incelenmesi doğrultusunda ortaya çıkmış öneri ve genel yorumları da belirtebilecektir. Bu öneri ve değerlendirmeler, var ise, Taraf Devletlerin gelebilecek yorumlarla birlikte Komite raporunda yer alır.

Madde 40

Taraf Devletler Konferansı

1. Taraf Devletler sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi ile ilgili konuları tartışabilmek için düzenli aralıklarla Taraf Devletler Konferansı'nda bir araya gelmelidir.

2. Sözleşmenin yürürlüğe girmesini takip eden altı ay içinde ilk Taraf Devletler Konferansı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin çağrısıyla toplanmalıdır. Bundan sonraki toplantılar Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği tarafından iki yılda bir ya da Taraf Devletler Konferansı'nın kararı ile yapılır.

Madde 41

Yürütme

Sözleşmenin sekreterlik işlerini Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği yürütür.

Madde 42

İmzalanma

Mevcut Sözleşme, 30 Mart 2007 tarihinde, New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde, tüm devletler ve bölgesel entegrasyon örgütlerinin imzasına açılacaktır.

Madde 43

Bağlayıcılık

Mevcut Sözleşme; imzalayan Devletlerin onaylamasına ve bölgesel entegrasyon örgütlerinin resmi onayına tabidir. Sözleşmeyi imzalamamış katılımcı devlet ve bölgesel entegrasyon örgütlerine de açıktır.

Madde 44

Bölgesel Entegrasyon Örgütleri

1. Bölgesel entegrasyon örgütü; belirli bir bölgedeki bağımsız devletlerce kurulan örgütü ifade etmektedir. Bu bölgedeki üye devletler bu sözleşme ile ilgili konularda yetkilerini bu örgüte devrederler. Bu örgütler, resmi onay ve katılımlarını ortaya koyarken Sözleşme kapsamına giren konulardaki yetki düzeylerini açıklar. Sonrasında, herhangi önemli değişikliği yetkileri dahilinde bildirebilirler.

2. Mevcut Sözleşmede “Taraf Devletler” olarak belirtilen devletler de yetkileri dahilinde bu örgütlere başvurabilirler.

3. Madde 45 paragraf 1, Madde 47 paragraf 2 ve 3 açısından bölgesel entegrasyon örgütlerinin herhangi bir enstrüman ortaya koyması gerekmez.

4. Bölgesel entegrasyon örgütleri, Taraf Devletler konferansında, yetkisi kapsamındaki konular hakkında oy kullanabilir. Oyu, bünyesinde olup bu sözleşmeye taraf devletlerin oy sayısına eşittir. Bünyesindeki taraf devletlerden birinin oy kullanması durumunda bu örgütler oy haklarını kullanamazlar.

Madde 45

Yürürlüğe Girme

1. İşbu sözleşme 20 tarafın imzalayıp onaylamasından 30 gün sonra yürürlüğe girer.
2. 20 katılımcıdan sonra, sözleşmeyi imzalayıp onaylayan her bir devlet ya da bölgesel entegrasyon örgütü için ilgili tarafın bu sözleşmeyi usulüne uygun bir şekilde imzalayıp onaylamasını takip eden 30 gün içinde yürürlük başlar.

Madde 46

Çekinceler

1. Mevcut Sözleşmenin Kapsamı ve amaçları ile uyumlu olmayan çekince ileri sürülmesi kabul edilemez.
2. İleri sürülen çekinceler her zaman geri çekilebilir.

Madde 47

Değişiklikler

1. Bir Taraf Devlet Sözleşme üzerinde bir değişiklik önerebilir ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirir. Genel Sekreterlik, öneriyi taraf devletlere bildirerek, tartışılıp karara bağlanması için konferansın toplanması hakkındaki görüşlerini sorar. Bildirimi takip eden 4 ay içinde taraf devletlerin en az 3/1'i konferansın toplanmasından yana görüş bildirirse; Genel Sekreterlik, Birleşmiş Milletlerin himayesi altında taraf devletleri toplantıya davet eder. Bir değişikliğin kabul görmesi için hazır bulunan ve oy kullanan taraf devletlerin 3/2'sinin oyunu alması, Genel Sekreterlik tarafından Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na sunulması ve orada onaylanması gerekmektedir. Böylelikle Tüm taraflar için geçerli olur.
2. Bir değişiklik, paragraf 1'e göre taraf devletlerin 3/2'sinin kabul edip onaylamasından 30 gün sonra geçerlilik kazanır. Bundan sonra her devlet için kendi imza ve onayını takip eden 30'uncu günde yürürlüğe girer. Bir değişiklik, yalnızca onu kabul eden tarafları bağlar.
3. Madde 47'nin 1. paragrafında (47.1) yer alan değişikliğin onaylanması ile ilgili olarak; Madde 34, 38, 39 ve 40 ile doğrudan ilişkili bir değişikliğin konferansta oy birliği ile kabul edilmesi durumunda taraf devletlerin 3/2'si kabul edip onayladıktan sonraki 30'uncu gün değişiklik tüm taraflar için geçerli olur.

Madde 48

Fesih

Bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne yazılı olarak bildirmek suretiyle sözleşmeyi feshedebilir. Bu fesih, söz konusu bildirim Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nce kabulünden 1 yıl sonra geçerlilik kazanır.

Madde 49

Erişilebilir Format

Bu sözleşme erişilebilir bir formatta hazırlanır.

Madde 50

Orijinal Metinler

Bu sözleşmenin Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri orijinalinin aynıdır.

Aşağıda imzaları bulunan ve temsil ettikleri devletlerce tam olarak yetkili kılınmış katılımcılar işbu Sözleşme'yi temsil ettikleri Devlet namına imzalamışlardır.

Özürlü Kişilerin Hakları Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol

İşbu Protokole Taraf Devletler aşağıdaki hususları kabul etmişlerdir:

Madde 1

1. İşbu Protokole Taraf Devlet ("Taraf Devlet") kendi hükümlerinde ve kendi uyruğundaki bireyler ya da bunlar adına hareket eden birey ya da grupların bu Taraf Devlet'in Sözleşme hükümlerini ihlali sonucunda zarar gördüğü iddiasıyla Özürlü Hakları Komitesi'ne ("Komite") başvurma ve iletişime geçme haklarını ve Komite'nin anılan bu bireyler ve gruplarla iletişim kurma yetkisini tanıır.

2. Bu kapsamda, işbu Protokolün tarafı olmayan bir Taraf Devlet'i ilgilendiren bir başvuru ya da iletişim Komite tarafından kabul edilmeyecektir.

Madde 2

Komite aşağıdaki durumlarda gerçekleşen şikayetleri kabul etmeyecektir:

(a) İlgili şikayetin isimsiz olması durumunda;

(b) Söz konusu şikayetin dilekçe ya da başvuru hakkının kötüye kullanılması veya Sözleşme hükümlerine uygun olmaması durumunda;

(c) Aynı meselenin Komite tarafından daha önce incelenmiş olması ya da başka bir uluslararası tahkim ya da inceleme prosedürü kapsamında incelenmiş ya da incelenmekte olması durumunda;

(d) Tüm iç hukuk yollarının tüketilmemiş olması halinde. Bu hüküm söz konusu iç hukuk yollarının gereksiz ve mantıksız bir şekilde uzamış olması ve herhangi bir sonuca ulaşma olasılığının görünmediği durumlarda geçerli değildir;

(e) Söz konusu şikayetin asılsız ya da yeterli kanıtı dayanmaması; ya da

(f) Şikayete konu olayların işbu Protokolün Taraf Devlet tarafından kabul edilmesi öncesinde gerçekleşmiş olması ya da daha önce meydana gelmiş ise söz konusu olayın sonuçlarının işbu Protokolün Taraf Devlet'çe kabul edildiği tarihten sonra devam etmiyor olması durumunda.

Madde 3

İşbu Protokolün 2. Maddesi hükümleri çerçevesinde Komite kendisine sunulan her tür şikayet ve bildirimini Taraf Devlet'e gizlilik kuralları içinde iletacaktır. Taraf Devlet kendisine iletilen konuyla ilgili olarak Komite'yi en geç altı ay içinde konunun içeriği ve çözümüne yönelik alınabilecek tedbirler varsa bunlarla ilgili olarak yazılı bir biçimde bilgilendirecektir.

Madde 4

1. Bir şikayetin alınmasını takip eden ve konunun çözüme ulaştığının belirlenmesinden önceki herhangi bir zamanda, Komite söz konusu Taraf Devlet'ten iddia edilen ihlalin ya da olumsuzluğun kurbanı ya da kurbanlarının geri dönülmez zararlara uğramasının engellenebilmesi için alınmasını gerekli gördüğü ara tedbirlerin acilen alınması ve uygulamaya konulmasını talep edebilir.

2. Komite'nin bu Maddenin 1. paragrafında öngörülen tercihi kullandığı hallerde bu durum söz konusu şikayetin haklı ya da haksız bulunduğu anlamına gelmez.

Madde 5

Komite işbu Protokol kapsamında kendisine iletilen şikayetleri incelemek için kapalı toplantılar gerçekleştirecektir. Bir şikayetin incelenmesinden sonra Komite eğer varsa, Taraf Devlete ve dilekçe sahibine önerilerini ve isteklerini iletacaktır.

Madde 6

1. Eğer Komite Taraf Devlet'in Sözleşme'de öngörülen hakları ağır ve sistematik bir biçimde ihlal ettiğine dair güvenilir bilgilere sahipse söz konusu Taraf Devlet'i bu bilginin incelenmesi konusunda işbirliğine davet edecek ve bu amaçla söz konusu bilgilerle ilgili gözlemleri Taraf Devlet'in bilgisine sunacaktır.

2. Komite Taraf Devlet tarafından kendisine sunulmuş olabilecek herhangi bir ek gözlemin yanı sıra elinde bulunan güvenilir nitelikteki diğer bilgileri de göz önünde bulundurarak komite üyelerinden biri ya da birkaçını kendisine acil bir rapor sunmak üzere araştırma yapmakla görevlendirebilir. Taraf Devlet'in rıza gösterdiği ve garanti sunduğu durumlarda söz konusu araştırma bölgeye yapılacak bir ziyareti de kapsayabilir.

3. Bu tür bir araştırma sonucunda elde edilecek bulguların incelenmesinden sonra Komite bu bulguları konuya ilişkin yorumları ve önerileriyle birlikte Taraf Devlet'e sunacaktır.

4. İlgili Taraf Devlet söz konusu bulgular, yorumlar ve önerilerin kendisine iletilmesini takip eden altı ay içinde kendi gözlemlerini Komite'ye sunacaktır.

5. Söz konusu araştırma gizlilik içinde yürütülecek ve araştırmanın her safhasında Taraf Devlet'in işbirliği aranacaktır.

Madde 7

1. Komite işbu Protokol'ün altıncı maddesinde öngörülen araştırmaya cevap olarak ilgili Taraf Devlet'i alınacak tüm tedbirlerin ayrıntılarını da içerecek şekilde Sözleşme'nin 35. Maddesinde öngörülen raporu hazırlamaya davet edebilir.

2. Gerek duyulması halinde, Komite Madde 6.4'te öngörülen altı aylık sürenin tamamlanmasından sonra ilgili Taraf Devlet'ten söz konusu araştırmaya cevaben alınmış tedbirlerle ilgili olarak kendisini bilgilendirmesini talep edebilir.

Madde 8

Her bir Taraf Devlet işbu Protokolün imzalanması ya da onaylanması ya da uygulanması safhalarında Komite'nin 6. ve 7. Maddelerde öngörülen yetkilerini tanımadığını açıklayabilir.

Madde 9

İşbu Protokol'ün yürütülmesi görevi Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne aittir.

Madde 10

İşbu Protokol 30 Mart 2007 tarihinde, New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde, tüm devletler ve bölgesel entegrasyon örgütlerinin imzasına açılmıştır.

Madde 11

İşbu Protokol Sözleşme'yi onaylamış veya sözleşmeye dahil olmuş olan Taraf Devletlerin onayına tabidir. Protokol Sözleşme'yi onaylamış veya sözleşmeye dahil olmuş olan bölgesel entegrasyon örgütlerinin onayına tabidir. Protokolü imzalamamış ancak Sözleşme'yi usulüne göre imzalamış veya yürürlüğe koymuş Taraf Devletler ve bölgesel entegrasyon örgütlerinin katılımına açıktır.

Madde 12

1. "Bölgesel entegrasyon örgütü"; egemen bir devlet tarafından yönetsel bir bölge olarak kurulmuş ancak işbu Protokol ile ilgili konularda yönetim yetkisi bulunan yapıdır. Bu örgütler, protokol kapsamına giren konularda karar yetkisine sahip olduklarını ve gelecekte de bu yetkinin kısıtlanmayacağını bildirir.

2. Bu örgütlerin işbu Protokol kapsamındaki yetkileri konusunda taraf devletlerin referansına başvurulabilir.

3. Madde 13 paragraf 1, Madde 15 paragraf 2 (15.2) açısından bölgesel entegrasyon örgütleri tarafından tevdi edilen belgeler dikkate alınmayacaktır.

4. Bölgesel entegrasyon örgütleri, taraf devletler konferansında, yetkisi kapsamındaki konular hakkında oy kullanabilir. Oyu, bünyesinde olup işbu protokole taraf devletlerin oy sayısına eşittir. Bünyesindeki taraf devletlerden birinin oy kullanması durumunda bu örgütler oy haklarını kullanamazlar.

Madde 13

1. İşbu Protokol onuncu tarafın imzalayıp onaylamasından 30 gün sonra yürürlüğe girer.

2. On katılımcıdan sonra, sözleşmeyi imzalayıp onaylayan her bir devlet ya da bölgesel entegrasyon örgütü için ilgili tarafın bu sözleşmeyi usulüne uygun bir şekilde imzalayıp onaylamasını takip eden 30 gün içinde yürürlük başlar.

Madde 14

1. Kapsamı ve amaçlarla çelişki içeren çekince ileri sürülmesi kabul edilemez ve sözleşmeyle uyumsuzdur.

2. İleri sürülen çekinceler her zaman geri çekilebilir.

Madde 15

1. Bir taraf devlet Protokol üzerinde bir değişiklik önerebilir ve bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirir. Genel Sekreterlik, öneriyi taraf devletlere bildirerek, tartışılıp karara bağlanması için konferansın toplanması hakkındaki görüşlerini sorar. Bildirimi takip eden 4 ay içinde taraf devletlerin en az üçte biri konferansın toplanmasından yana görüş bildirirse, Genel Sekreterlik taraf devletleri toplantıya davet eder. Bir değişikliğin kabul görmesi için hazır bulunan ve oy kullanan taraf devletlerin üçte ikisinin oyunu alması, Genel Sekreterlik tarafından Genel Kurul'a sunulması ve orada onaylanması gerekmektedir. Böylelikle söz konusu değişiklik tüm taraflar için geçerli olur.

2. Bir değişiklik, paragraf 1'e göre taraf devletlerin üçte ikisinin kabul edip onaylamasından 30 gün sonra geçerlilik kazanır. Bundan sonra her devlet için kendi imza ve onayını takip eden 30'uncu günde yürürlüğe girer. Bir değişiklik, yalnızca onu kabul eden tarafları bağlar.

Madde 16

Bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne yazılı olarak bildirmek suretiyle sözleşmeyi feshedebilir. Bu fesih söz konusu bildirim Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nce kabulünden 1 yıl sonra geçerlilik kazanır.

Madde 17

Bu sözleşme erişilebilir bir formatta hazırlanır.

Madde 18

Bu sözleşmenin Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri orijinalinin aynıdır.

Aşağıda imzaları bulunan ve temsil ettikleri devletlerce tam olarak yetkili kılınmış katılımcılar işbu Protokolü temsil ettikleri Devlet namına imzalamışlardır.

Bu anlaşma T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi - Özürlülük Araştırmaları ve İstatistik Dairesi Başkanlığı web sitesinden alınmıştır. "(Url-20).

“Deputy Division Director, GS-14

The Food Safety and Inspection Service (FSIS) of the U.S. Department of Agriculture (USDA) administers a comprehensive system of inspection laws to ensure all egg products moving in commerce, and meat and poultry products moving in interstate and foreign commerce for use as human food are safe, wholesome, and accurately labeled.

(Organization Location...)

INTRODUCTION

(Division mission statement...)

Serve as sole Deputy Director, (directed division) Division, responsible for managing, directing, supervising, staffing, coordinating and evaluating (division work directed) functions and/or activities through subordinate supervisors in (number of branches) primary Branches. As a deputy, fully participates in all plans and decisions as an alter ego to the Director.

PROGRAM SCOPE AND EFFECT:

As Deputy Director manages and directs a Division that performs professional, highly technical and complex administrative activities. Plans, develops, designs, coordinates, implements and maintains major aspects of varied difficult, complex and highly technical (program area) activities. Division work significantly impacts agency and/or headquarter operations; technological advances are usually untried and require extensive planning to integrate into existing systems, and design criteria must be established that can accommodate changes in projected legislative directions or management philosophies. Work involves reviewing issues and resolving critical problems. Functions as senior expert on (program area) policies, systems, procedures and activities; incumbent's advice and recommendations affect the overall direction of the (program area) program.

ORGANIZATION SETTING:

Position is accountable to the Director, (immediate supervisor title), (organization location) who reports to a Senior Executive Service (SES) level position.

SUPERVISORY AND MANAGERIAL AUTHORITY EXERCISED

As a full deputy, directs, plans, oversees and coordinates Division operations as reviewing-level supervisor through (number of branches) branch chiefs. Allocates, controls and ensures efficient use of division resources, i.e., funds, personnel, property, etc. Reviews and evaluates operations to make work assignments; assesses and enhances program and policy efficiency and effectiveness; makes, coordinates and/or recommends improvements. Interviews candidates and makes selections for supervisory, non-supervisory and team leader positions. Develops performance standards; evaluates immediate subordinate and supervisory work performance; serves as reviewing official for performance evaluations completed on non-supervisory employees by branch heads; and assures equity among subordinate performance standards and rating techniques developed by branch heads. Resolves serious work related problems or complaints; reviews/approves serious disciplinary actions proposed by

subordinate supervisors. Makes decisions on work problems presented by subordinate supervisors and on training costs that are costly, non-routine, or controversial. Monitors (program area) administered contracts; provides guidance and advice. Approves within-grade increases, extensive overtime, and travel expenses. Recommends personnel awards/bonuses and changes in personnel management actions, subject to review and/or final approval by higher level officials.

PERSONAL CONTACTS: NATURE OF CONTACTS

Frequent interactions and personal contacts are with top management, executive, subject matter expert, mission oriented technical, administrative support staff, program areas, USDA and other USDA Agencies. External contacts and extensive liaison are with high level officials of other Government agencies, contractor program managers, interested groups and Congress. Contacts occur at conferences, briefings and meetings. Sessions often require extensive preparations and current familiarity with difficult, complex, sensitive and/or political subject matter issues.

PERSONAL CONTACTS: PURPOSE OF CONTACTS:

Contacts are to influence, persuade, negotiate and coordinate extensive interactions and interdependent relationships with varied sources. Develop and establish positions on key issues of importance when negotiating regulatory and statutory authorities or justifying division strategies and operations to achieve compliance with established policies, regulations and requirements. Apply comprehensive knowledge of major interrelationships between Agency programs, contractors, subcontractors and vendors to identify and solve critical operating program problems affecting division and agency missions. Meet with high level agency officials to conduct presentations and briefings, resolve division operating conflicts/issues, encourage consensus and make decisions on obtaining or committing resources. Serve as senior subject-matter expert when providing information and technical assistance, coordinating joint activities, and maintaining close communications and operating relationships. Present, explain and defend agency (program area) positions and proposals; special emphasis placed on establishing cooperative relations with agency senior executives. Contacts occur at meetings, conferences, presentations or briefings involving issues of considerable consequence and importance to division programs; contacts may be skeptical and uncooperative which requires diplomatic negotiating skills to foster an understanding of (program area) policies and regulations, obtain compliance with guides or requirements and to promote full cooperation.

DIFFICULTY OF TYPICAL WORK DIRECTED

As a full deputy to the Division Director, the incumbent serves as second-line supervisor to (number of branch supervisors) branch chiefs (GS-14) and approximately (total number of mission oriented subordinates) other subordinate mission oriented positions assigned to the Division that includes:

(List mission oriented subordinate positions by series, pay plan and total number of positions assigned)

The representative nonsupervisory work supervised is: _____, GS-12.

OTHER CONDITIONS:

Through subordinate supervisors directs substantial workloads comparable to the GS-12 level or higher. May also direct highly technical and complex administrative work comparable to GS-13 level. Plans, develops, designs, coordinates, executes and maintains major aspects of varied difficult and complex work involving critical, urgent, constantly changing and/or controversial (program area) program, systems, sub-systems and activities that support public safety regulatory agency missions. Supervision involves making major recommendations that directly and substantially affect division operations. Develops, coordinates and recommends internal and external program/policy issues that affect division operations; short and long-term program missions, objectives, goals, schedules and functional or operational initiatives to meet new and technological developments or changes in program, legislation and/or funding requirements; program initiations/eliminations; organization structure changes; program cost reductions and improved operating efficiencies and effectiveness; budget resource allocations; and operating program planning, policies, procedures or regulations.

Exercises personal leadership and responsibility in maintaining and carrying out a continuing affirmative program to bring about equal opportunity in employment, development, advancement, and treatment for employees under direct and indirect supervision. Ensures that adequate time, resources and support is available for subordinate employees who are assigned specific EEO or Civil Rights functions and responsibilities.

Applies knowledge of and adheres to Agency civil right policies, goals, objectives, and philosophies of valuing diversity in performing everyday duties and responsibilities. Contributes to a productive and nondiscriminatory work environment through written and oral communications and interpersonal relations. Avoids offensive or discriminatory displays, i.e., posters, pictures, language, or nonverbal behavior [hand gestures].

The Division Director's position is evaluated as shown above. As a full deputy to the Division Director, the incumbent's position is graded one level lower, GS-14, as explained in the referenced standard.

Some organizations meet only FL 1-3; see separate PD templates for "mission" and "staff" Division Directors.

“

PD TEMPLATE FOR PROGRAM ANALYST, GS-343-09

The Food Safety and Inspection Service (FSIS) of the U.S. Department of Agriculture (USDA) administers a comprehensive system of inspection laws to ensure all egg products moving in commerce, and meat and poultry products moving in interstate and foreign commerce for use as human food are safe, wholesome, and accurately labeled.

The incumbent serves as a Program Analyst in the office of _____ . The function of this office is: _____ .

(If the position is targeted to a higher grade, state final grade level.)

Major Duties:

Incumbent serves as a Program Analyst with responsibility for developing and evaluating mission/activity programs and providing staff services to management officials which result

in effective planning, organizing, directing, coordinating and controlling of program operations.

Develops procedures for establishing, operating, and assessing the effectiveness of administrative controls such as those designed to prevent waste, loss, unauthorized use, or misappropriation of assets.

Prepares formal reports which present sound analytical findings and point out instances of good management practices, discuss problem areas where a need for improvement is indicated and recommend actions to be taken to achieve increased effectiveness, efficiency, and economy of functions.

Makes recommendations to revise or adjust cost estimates received and evaluated in consideration of known changes in mission and functions to assigned programs. Reviews program cost goals versus actual operations, considers the nature of observed deviations, and takes or recommends corrective action.

Compiles other reports, studies, and results of surveys. Coordinates with other professional and administrative staff to make necessary correction, additions, transfers and changes to cost and reported data.

Plans and completes special projects comparable in nature to the duties described above.

Performs other duties as assigned.

1. Knowledge Required by the Position - (1-6) 950 points

Knowledge of management principles, organizational theory, and techniques of analysis and evaluation, along with knowledge of standardized administrative practices and procedures to conduct reviews or studies of assigned operating programs, prepare evaluation reports, or recommend revised procedures.

Knowledge of administrative regulations and operating procedures plus skill in applying fact-finding and investigative techniques (e.g., employee/supervisor interviews and analysis of work records) to gather clear-cut factual evidence of administrative waste and abuse, or compliance with regulations.

Ability to communicate clearly and effectively in writing and orally in order to conduct interviews with program managers and prepare and deliver briefings on study findings and recommendations.

Skill in conducting research, extracting pertinent information, and synthesizing results in a clear, readily usable form.

Ability to draft directives, operating procedures, or other official Agency documents in a form which is both structurally correct and free of substantive errors.

2. Supervisory Controls – (2-3) 275 points

The supervisor assigns specific projects in terms of regulatory issues to be studied and sets deadlines for completing the work. Where two or more projects are involved, the supervisor may assign priorities among the various projects as well as deadlines for attainment of specific milestones within a project. The supervisor or higher-grade analyst provides

assistance on controversial issues or on the application of qualitative or quantitative analytical methods to the study for which precedent studies are not available.

The employee plans, coordinates, and carries out successive steps in fact-finding and analysis of issues necessary to complete each phase of assigned projects. Work problems are normally resolved by the employee without reference to the supervisor, in accordance with accepted office policies, applicable precedents, organizational concepts, management theory, and occupational training.

Work is reviewed for conformance with overall requirements as well as contribution to the objectives of the study. Complete work products such as evaluation reports and staff studies are also reviewed for consistency of facts and figures, choice of appropriate analytical methods, and practicality of recommendations. Findings and recommendations developed by the employee are reviewed prior to release, publication, or discussion with management officials.

3. Guidelines – (3-3) 275 points

Guidelines consist of Federal statutes, regulations, Agency policies, program goals or strategic plans, and administrative rules of practice for developing regulations or other publications. Incumbent is responsible for independently evaluating the applicability of existing guidance to each regulatory project and for correctly interpreting and applying that guidance at various stages of project development.

Analytical methods contained in the guidelines are not always directly applicable to specific work assignments; therefore, employee uses judgment in choosing, interpreting, or adapting available guidelines to specific issues or subjects studied. The employee makes recommendations for changes.

4. Complexity – (4-3) 150 points

The work involves dealing with problems and relationships, and the substance of the programs, work operations, issues, or other subjects studied. The incumbent analyzes and evaluates (on a quantitative or qualitative basis) the effectiveness of program operations in meeting established goals and objectives.

Typical program analysis assignments involve reviewing work accomplishments to identify and resolve problems, adjust program or project milestones and, conduct trend or cost analysis. The incumbent prepares a narrative report containing a statement of the issue of problem, background, observations, options for change, and recommendations for action. Findings and recommendations are based upon analysis of work observations, review of production records or similar documentation.

5. Scope and Effect – (5-3) 150 points

The purpose of the work is to plan and carry out projects and programs to improve the efficiency and productivity of operations programs or projects within them. The incumbent makes recommendations to resolve conventional problems and situations.

Work involves developing detailed procedures and guidelines to supplement established administrative regulations or program guidance. Completed reports and recommendations may influence decisions by managers concerning the internal administrative operations of the program. The work may also involve identifying problems, studying, analyzing and making recommendations concerning the efficiency and productivity of administrative operations in different components of the organization.

6. Personal Contacts (6-2)

Work assignments require the incumbent to make personal contacts with employees, supervisors, and managers in the Agency, but outside of the immediate office, or employees and representatives of private concerns (such as vendors) in a moderately structured setting.

7. Purpose of Contacts (7-B) 6+7 total points = 75 points

The purpose of the contacts is to provide advice to managers on significant organization or program related issues and concerns. Contacts typically involve such matters as: coordinating and exchanging factual information, identifying alternatives; appraising success in meeting program goals; or recommending solutions to administrative problems. Officials are normally receptive to the employee's advice.

8. Physical Demands – (8-1) 5 points

Work is mostly sedentary. No special physical demands are required.

9. Work Environment – (9-1) 5 points

Work is performed in an office setting imposing little risk or physical injury, discomfort, or exposure to environmental hazards.

Narrative Evaluation: The grade-controlling work involves the analysis of office programs to influence decisions on program requirements, program execution, program evaluation, and other matters. Accordingly, the authorized title is Program Analyst, GS-343. The position does not meet the coverage of the GS Leader Grade Evaluation Guide. The incumbent's knowledge of such specialized functions as information technology, human resource management, budget analysis, and contracting is best characterized as "practical" knowledge because authoritative technical guidance and support is provided by the corresponding functional organizations in the Office of Management (e.g., Budget Division, LERD, HRD, AISD, and ASD).

/1/05"

4. Introduction

The Food Safety and Inspection Service (FSIS) of the U.S. Department of Agriculture (USDA) administers a comprehensive system of inspection laws to ensure all egg products moving in commerce, and meat and poultry products moving in interstate and foreign commerce for use as human food are safe, wholesome, and accurately labeled.

This position exists in _____.

The function of this office includes: _____.

5. Major Duties

Functions as Project Manager for _____. In this capacity the incumbent:

- Defines project scope, requirements, and deliverables, consulting with project customers, working groups, professional associations, or trade association representatives as needed;
- Develops, modifies, or provides input to project plans;
- Implements project plans to meet objectives;
- Coordinates and integrates project activities
- Manages, leads, or administers project resources;
- Monitors project activities and resources to mitigate risk;
- Implements or maintains quality assurance processes;
- Makes improvements, solves problems, or takes corrective action when problems arise;
- Gives presentations or briefings on all aspects of the project;
- Participates in phase, milestone, and final project reviews;
- Identifies project documentation requirements or procedures; and
- Develops and implements plan to release products, systems, or other deliverables.

Keeps abreast of and monitors significant developments related to the assigned program area, prepares analyses of the implications of these developments, and recommends program modifications.

Publicizes and garners support for the assigned project (s) by meeting with other FSIS officials and other interested parties such as _____.

Leads in-house efforts and participates actively as a team member or leader on project teams involving participants outside of FSIS. Under a matrix management concept the incumbent may direct up to ____ personnel who participate in various stages and phases of the assigned project (s).

1. Knowledge Required by the Position (1-8)

Comprehensive knowledge of agency programs, policies, projects, and objectives, and the relationship among various individuals, programs and offices in order to plan project activities or establish and maintain personal contacts.

In-depth knowledge of management principles, practices, concepts, and skill in adapting analytical techniques and methodology.

Knowledge of and skill in project management principles and methods, including cost-benefit analysis, in order to plan and carry out difficult and complex assignments and develop new methods, approaches and procedures.

Mastery of (the field in which the position is classified). This includes mastery of the professional concepts, principles and practices that enable the incumbent to use experienced judgment, rely upon knowledge of new developments, and apply pertinent principles in solving problems of a unique nature and in making recommendations that result in significant program changes.

Skill in establishing and maintaining effective working relationships with individuals and groups interested in or affected by the project (s) for which the incumbent is responsible.

Skill in evaluating the effectiveness of the project (s) managed and in developing strategies for necessary improvements.

Ability to anticipate and develop strategies to address issues of potential sensitivity that arise during project management.

Skill in responding to challenges or criticisms of a professional or political nature, in logically and persuasively addressing concerns, in establishing and maintaining professional credibility, and in gaining the understanding and support of those challenging project scope, procedures, policies or professional opinions.

2. Supervisory Controls (2-5)

As Project Manager the incumbent has total technical responsibility for products, systems, and deliverables developed by team members or working groups. As a recognized authority in the assigned area, _____, the employee is subject only to administrative and policy direction concerning overall project priorities and objectives.

The employee independently plans and carries out assignments, including the coordination of part-time or full-time project team members or associates, determining the need for and coordinating with others as appropriate. The employee decides upon the approach to use, as well as when to accept the suggestions of his/her colleagues and modify methodology. The incumbent uses discretion and judgment in determining whether to broaden or narrow the scope of assigned projects.

Completed work is reviewed by the supervisor for potential influence on broad agency policy objectives and program goals. Findings and recommendations are normally accepted without significant change.

3. Guidelines (3-4)

Guidelines include Agency and Departmental guidelines, existing laws and regulations, textbooks, and findings of previous studies. Within the context of these guidelines the incumbent must deviate from established methodology and refine and/or develop new criteria and methodology.

4. Complexity (4-5)

The work requires the employee to develop project proposals for programs of significant breadth that contain multiple stages in life-cycle management. The employee's finished work products have significant impact on internal and/or external customers.

The nature of the work is such that it involves many different and unrelated processes and methods. These methods are applied to a broad range of problems/situations that require a substantial depth of analysis. For example, the employee:

- Defines overall project requirements;
- Plans and coordinates systems design, development, and implementation;
- Oversees support of implemented programs, systems, and services; and
- Resolves a wide range of technical and management issues.

Adding to the complexity of the position are continuing changes in the project or the programs supported, competing priorities, and encounters with unknown or unanticipated conditions. The employee exercises judgment, originality, and resourcefulness in ensuring that the programs, policies, systems, products, or services that are fielded are developed and delivered in accordance with customer requirements and current technology.

5. Scope and Effect (5-4)

The incumbent is the senior specialist in the area of _____. In this capacity the employee serves as a key staff specialist responsible for maintaining up-to-date knowledge of developments potentially affecting the assigned project(s), conducting in-depth analyses of relevant issues, developing guidance for use by others, recommending program policy, and providing authoritative advice and guidance.

The incumbent's work directly impacts the effectiveness of mission or administrative work carried out throughout FSIS. For example, the incumbent _____.

6. Personal Contacts (6-3)

Contacts are with key officials and groups within and outside the Agency. Contacts typically take place in moderately unstructured settings.

Typical contacts are those with counterparts in other agencies, attorneys, management officials, contractors, representatives of professional organizations, and members of academia.

7. Purpose of Contacts (7-3)

The employee's contacts typically involve persuading and/or negotiating with colleagues and management officials to accept recommendations that involve substantive agency resources, extensive changes in established practice, or other sensitive matters.

8. Physical Demands (8-1)

The work is basically sedentary.

9. Work Environment (9-1)

The work is performed in an office setting." (Url-21).

